

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

Budapest, V. Váczikörut 23

hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—
Félévre 4 » —
Negyedévre 2 » —
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

A pesti izraelita hitközség. Szabolcsi Miksától — Az osztrák választások. S. Zs.-lól. — A rab-bibeiktatások. Dr. Fischer Gyula győri főrab-bítól — Választások Szegeden. — A zsidóság a magyar szabadságharcban. — A zsidó legényegylet estélye. — A zsidó törzs európai közmondásokban. Irta: Dr. Jellinek Adolf. — Sabbatai Zevi. — Két nemzedék. Elbeszélés az 1831-iki lengyel szabadságharcból. — Előfizetési felhívás. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Hirdetések.

Mellékletünk: Zsidó-magyar írók és tudósok. XVII. (Dr. Radó Antal) Szerkeszti: Dr. Feleki Sándor. — Dr. Meisel W. A. Bihari Gyulától.

Naptár:

Vasárnap (1891. márczius 8) 5651. Első Adar hó (30 napos) 28-ika. Hétfő 29-ike. (Délben: Jom-kip-pur kóton). Kedd 30-ika. Ros-Chódes első napja.

Szerda második Adar hó (29 napos) 1-je. Ros-Chódes második napja. Csütörtök 2-ika. Péntek 3-ika. Szombat (Hafszóko) 4-ike. Hetiszidra. Pe-kudé-Haftórah: Királyok I. könyve 8. fejezet.

A pesti izraelita hitközség.

Hétezerhatszáznál nagyobb adófizetőinek száma. Szükséglete a folyó évre 280,291 és az erre előirányzott fedezet 277,327 frtot tesz.

Jótekonysági czélokra 79,042 frt, tanügyiekre 63,425 frt, szertartásiakra 65,148 frt van előirányozva.

Impozans, hatalmas adatok.

Iskolái kitünőek, intézményei (árvaháza, kórháza, siketnéma intézete) párjukat ritkítják a kontinensen, viszonyai rendezettek, az iránta való érdeklődés folyton növekvőben, élén pedig az ország egyik elismert politikai és pénzügyi kapacitása áll.

Tagjai közt *exren felül* vannak, kik akadémiái gradussal dicsekedhetnek, főrendi- és képviselőházi tagok, tudósok, írók, magas bírák és tisztviselők, konzulok, tanárok, bankigazgatók, publiczisták, művészek és hány meg hány oszlopi a kereskedelmi, ipar-és pénzügyi világnak.

És ezen a testületen és az ezen testület által vallott felekezeten ép ugy rajta van a «türt» bélyege, akárcsak a bagosi, vagy az alsó- és felsőhahóti zsidó hitközségen!

Azaz, hogy ez nagyon helyén van, hogy e tekintetben különbség nincsen; (ments Isten, hogy csak a hatalmas községek nyerhetnék el

a törvényes befogadást, míg a kisebbektől megtagadnák!); de az már nincs helyén, hogy a hatalmas községek nem érzik jobban a vallásunkat meggyalázó országos szégyenbélyeget, hogy — mondjuk ki nyíltan — a pesti izraelita hitközség eddig mitsem tett arra nézve, hogy felekezetünk számára kivívja azon jogokat, melyek őt egyenlő rangra emelhetnék — nem mondunk sokat — az 50 ezer tagból álló unitárius felekezettel.

A nagysággal és hatalommal külön kötelességek járnak és hitközségünk végtelenül csálódik, ha azt hiszi, hogy tökéletesen megállja helyét, ha lokális feladatait hiven és odaadással teljesíti.

Minden más hitközség csak saját magáért felelős, és ha jogaink kiküzdésének kérdésével szemben passive viselkedik, csak ő viselkedik passive. A pesti izraelita hitközségre sokkal nagyobb felelősség hárul, mert az ő passivitása által tétlen marad a hitközségek nagy sora, olyanok is, melyek különben lángoló lelkesedéssel szállnának síkra felekezetünk jogaiért.

A pesti hitközség passivitása egyenesen visszaszorítja, elijeszti a tette küzdelemre kész községeket. Senki sem teszi ki magát szívesen annak a szemrehányásnak, hogy miért jársz elől te, mikor van náladnál nagyobb, hatalmasabb, ki elől járhatna.

És ha megindulna mozgalom egy, vagy több más hitközség által, megakadna, célra nem vezetne (mint már történt is), mert mindenünnen felhangzanék az ellenvetés: miért nem áll a dolgok élére az ország első községe?

De felhangzanék más oldalról más ellenvetés is.

Ott, hol legkevésbé sem valami nagy örömmel osztogatják a jogokat, midőn zsidóról van szó (a jogokat különben egyik felekezet számára sem vitték készen a házába, de küzdött érte mind-egyik egész körömszakadtáig), ott, mérvadó helyen azt fognák mondani minden, a receptió kiküzdésére irányzott mozgalommal szemben: »Ha a receptió hiányát tényleg érezné a magyar zsidóság, lehetetlen, hogy nem a pesti izraelita hitközség volna az első, mely ennek szükségességét hangoztatná; lehetetlen, hogy nem ő állana a mozgalom élére. Jogok és szabadságok hiányát annál jobban érzi ugy az egyén, mint a testület, mennél magasabb fokán áll az intelligenciának (Huszt és Munkács és a pozsonyi Schlossberg és a közvetítő bizottság és az ő intímusai tényleg legkevésbé sem vágyódnak

utána, mert hisz a «goluszt» egészen megszüntetni nem szabad), nos hát, ha a fővárosi zsidóság, számra nézvé az egész ország zsidóságának csak *betedét* teszi is: intelligencia, tudomány, vagyion és befolyás dolgában nagyobb felét képezi. Ha már most tényleg nélkülöznék a felekezet törvényes elismerését, ha valóban oly nagy volna az ez után való vágyakozás, nem hiányoznék az ostromlók sorából a pesti izraelita hitközség, melynek elmaradása azt demonstrálja, hogy a zsidóság java a receptiót épen nem nélkülözi.« — És ez nem pusztá feltevés, nyájas olvasó, hanem szavait idéztem itt egy kormányon lévő államférfiúnak, melyeket e lapok egyik tisztelt dolgozótársához intézett, midőn az a napokban a zsidóságban mutatkozó, a receptió kiküzdésére irányzott törekvéseket (az Egyenlőségben felvetett zsidó hitközségek szövetkezetének eszméjét is) előtte szóvá tette.

S vajjon így gondolkodik-e tényleg a pesti zsidónagyhitközség vezetőse? tényleg közönyös-e előtte, akármilyen viszonyok közt teng a magyar zsidóság, és nem bántja-e a szörnyű zür-zavar, mely állapotainkat jellemzi? Dicséretér

A zsidó európai közmondásokban.

Irta: Dr. JELLINEK ADOLF

bécsi hitszónok.

Fordította: H. S.

XVI.

Zsidó élcz.

«Gotts Wonder, wie äbnlich!

Wer soll dem sein? sagt der Jude.»

Isten csodája, minő hasonlatosság.
Vajjon ki légyen? mondja a zsidó.

(Porosz közmondás.)

Az élczet földrajzi és néprajzi szempontból vizsgálni és jellemezni az estetikuskok mindez ideig elmulasztották, ámbár mindenki tapasztalja, hogy a berlini a münchenitől és bécsitől például nemesak ministe-reiben, hanem élczelésre nézvést is különbözik.

A Spree mentén az élcz czélzatos, áldozatát találni és sebezni szereti s csak egyetlen szemernyi szellemet sem veszteget el azért, hogy vele épen tündököljék. Az Isar mellett az élcz olyan jóízű, mint maguk az emberek; a müncheni udvari sörházban az egyik és a másik kupa közben fűszerezni igyekeznek a tereferét, nevetni akarnak és úgy szoktak a nyelv élével banni, hogy kár ne essék senkiben. A

Duna partján az élcz oly kedélyes akár a bécsi ember jó maga; hiányzik belőle az a találósság, mely az ellenfél husába vág, és megvérez; csak szurkálódik, de nem szúr.

Hát a zsidó élcz jellemzettsége mi?

Összefügg az a zsidó törzsnek előtérbe nyomuló alanyiságával. A zsidó mindenk fölött *saját* szellemi fölényét akarja bizonyítani, tetszést, elismerést, csodálatot kelteni, és épenséggel nem igyekszik azon, hogy valakiben az élcz fegyverével kárt tegyen. Az nála a főczél, mint fognak hallgatói fölöle és szellemességéről vélekedni s nem a seb, melyet élcze tárgyán ejt. Ez az oka, hogy a zsidó élcz nagyrészt szójátékokra szoritkozik; hanem aztán a szó teljes értelmében úgy játszik ám a szóval, mint az ügyes akrobata késekkel és kardokkal, hogy megcsodálják, megbámulják és dicsőítsék őt. Ez az oka továbbá annak, hogy szereti a meglepetéseket, melyek még fokozzák a csodálkozást és ennek miatta komoly képpel, komoly mondással kezdi, aztán hirtelen egészen más, váratlan fordulatba csap át, mely mindazt, amit előrebocsájtott, elejti, neveltségessé teszi és az egésznek esattanós végét képezi.

Példaszavunk sajátos estetikai élvezetnek: a zsidó élcznek klasszikus példája.

Arczképet mutatnak a zsidónak, nyomban észreveszi, hogy a festő nem készített műremeket és az

légyen mondva: ez nem úgy van. Az *évi jelentés*, melyet az előjáróság az e hó 15-én tartandó közgyűlés elé terjeszt*) és mely máskülönb is érdekesnél érdekesebb adatokban ritka gazdag irat, néhány sorban megemlékezik az országos miseriákról is és ebben a néhány szóban a bajok létezését nemcsak hogy elismeri és nemcsak, hogy fájdalomnak ad kifejezést a »zilált viszonyok« fölött, de kijelenti azt is, hogy: «*az előjáróság rokonszenves érdeklődéssel kíséri mindazon törekvéseket, melyek akár hivatalosan, akár társadalmi uton tartatattalan helyzet változtatását célozzák.*» Sőt a jelentés ennél is tovább megy. Az előjáróság szükségesnek látja elmondani, hogy a pesti izraelita hitközség miért nem léphet a kezdeményezés terére. Azért, mert ez «*nem lehet feladata egy helyi jelleggel bíró hitközségnek.*»

Nem vitatkozunk a felhozott okkal, de örömnünknek adunk kifejezést, hogy a hitközség, a nélkül, hogy bárki megtámadta volna ezen a téren, szükségét látja a mentetetődzésnek. Érezte a néma szemrehányást és komolykísér-

*)Magát s jelentést lapunk jövőheti számában fogjuk ismertetni. Szerk.

eredetit éppenséggel nem találta el. De nem akarja ezt száraz szavakkal megmondani, hanem, hogy a figyelmet a hibás képről az ő szelleme felé vonja, felhasználja a kínalkozó alkalmat. Azon felkiáltással kezdi hát: »Isten csodája, minő hasonlatosság!« Az arczkép tulajdonosa úszik az örömben, hogy a drága lényről, kinek vonásait a művész keze megörökítette, a megszólalásig hü képe van. Hanem a zsidó aztán naiv kötődő képpel azt kérdi: «Vaj' ki ő.» és egyszerre lerontja elébbi itéletét, nevetségessé teszi a piktor, tönkre silányítja a tulajdonos illúzióját, hanem a nevetők, azok a zsidó részén vannak. Valószínűleg, ha jelen van, maga a piktor is elkaczajodott volna, mivelhogy művének hibás voltát nem merev, sértő, pironkodást okozó módon nyilvánították.

A lengyel-zsidó gheftóban szájról-szájra jár egy példaszó, mely szintén a zsidó élez kathagoriájában van helyén. A vén kisasszonyról, aki nem tudott kérőre akadni, azt mondják:

«Diese ist ein schönes Mädchen so lange schon, dass ihr »mies« davor ist.»

Kezdetben a leány szépségéről szól itt az ének, melyet a csattanós vég úgy von kétségbe, hogy a nem igen biztató születési bizonyítvánnyal rendelkező, pártában maradt hölgy maga is kacajra fakad.

A zsidó éleznek jellemző példái a következők:

letet sem tesz passivitása igazolására. Innen a cselekvés terére csak egy lépés még, melyre várva vár a magyar zsidó hitközségek színe java. Megindítását fogná ez jelenteni egy országos mozgalomnak, melynek végén a megváltás kezdete int.

»Helyi jelleggel bíró hitközség!« Hogyan, hát van más jellegű hitközség is? És nem ilyen hitközség volt-e, mely még eddig minden üdvös országos mozgalmat initiált a felekezet életében? Soha Magyarországon olyan zsidó hitközség, mint a milyen a jelenlegi pesti, nem létezett; soha annyi értelem, tekintély, vagyon egy helyen összeponositva nem volt és ez a hitközség félve félne a vezérszereptől, mely természetesen megilleti és melyet oly szívesen elismer minden más zsidó testület; és ez a hitközség, az intelligencia oly hatalmas summájával rendelkező, rettegne a kezdeményezéstől, irányadástól egy, az egész felekezetre nézve oly magasztos és szent ügyben a minő vallásunk egyenjogusítása?

Tegyen kísérletet a pesti zsidó hitközség és intézzen felhívást az ország községeihez,

A zsidó férj azt mondja feleségének:

«Mein gutes Weib, ich liebe dich, wie mein Leben; vor mein Leben ist mir aber »mies«. — (Édes feleség, úgy szeretlek, mint az életemet, hanem az életemtől már megcsömöröltem.)

Egész napon át egy kupében utazik két zsidó, fecsegnek egyről másról, hogy agyon üssék az időt. A beszéd fonala egyre vékonyabbra szorul és mind hosszadalmasabbá válik. Erre azt mondja az egyik, aki valamivel képzetesebb és eszesebb volt, terhére eső utitársának:

»Dutzen wir uns, denn vor »Ihnen« ist mir »mies«!«

Egy osztrák minister, kinek anyja zsidónő volt s ki az anyja zsidó törzsvonásaiból nem egyet örökölt, egyik collegájáról, kit kiváló egyéniségéről és önzetlenségéről ismertek, és a kit az osztrák pénzügyek kezelésénél mint a legszigorúbb becsületesség példány képét párt- és ellenfelei egyaránt nagyra becsültek — így szólt:

Dieser Mensch ist alles Schlechten fähig, wenn es ihm nur nichts einträgt». —

E példák mindegyikében közös vonás az, hogy komolyan kezdődnek és a kezdet tagadásával végződnek, ami ha egymással kapcsolatban jár, élezzé válik és nevelésre ösztönöz.

E jellemző zsidó élezelési mód Heineban igen

hogy vele együtt lépjenek kérvényeikkel az országgyűlés elé; avagy szólítsa fel őket arra, hogy közös tanácskozás céljából küldjék el bizalmi férfiikat a fővárosba és nagyon rövid idő múlva meg fog győződni arról, — hogy milyen kár volt ezt már jóval elébb nem tenni.

Szabolcsi Miksa.

Az osztrák választások.*)

Még nem küzdötték ugyan végig a választási harcokat, eddig a mandatumok alig két harmadának van csak gazdája; de a politikai irány, mely e választásokra rányomja bélyegét, már tisztán kivehető. Akárhogy dől is el a még hátralévő választások sorsa, nem fog az már változtatni a kibontakozott politikai jellegben, mely három elemből alakult: az antiszemita árnyalatok ijesztő felszaporodásából, az ó-csehpárt tökéletes vereségéből és a német liberális párt eddigi pozíciójának nagy küzdelmek árán való megtartásából.

*) A »Neue Freie Presse«-nek az osztrák viszonyokat kiválóan ismerő budapesti levelezőjétől.

kifejlett fokban volt meg, és nem csupán élceiről ri le a zsidó estetikai kifejezés, hanem megcsodált líriai költeményeinek legtöbbje is ilyen genreből készült. A bevezető sorok, vagy sztrófák csapongók, telve extassissal és a szerelem izzó hevével, az utolsó sor vagy sztrófa pedig tagadó, a szív előrebocsájtott ömlendezéseit és esküdözéseit neveltséges színben mutató.

Heine költeményeiben különben is sokkal több nyoma van a zsidó befolyásnak, mintsem azt életrajzírói és az irodalomtörténészek sejtik.

A zsidó élcznek csunya fattyukinövése az elménczés — a valódi élcznek ez a torzalakja — mely szent és profán dolgok felett rosszul választott alkalmakkor, fontos pillanatokban, oly emberek előtt, kikkel szemben a komolyság és méltóság van helyén, kacagni szeret. Sok zsidó ezt szinte sport gyanánt üzi, általa bizonyos frivoliasra tesz szert és minden jóízű és finom érzékű és az érintkezésben művelt ember elrettent. A zsidó elménczés a zsidó élcznek pathologiai oldala.

Sabbatai Zevi.

(Folytatás.)

A konstantinápolyi rabbinátus, minden furfangja daczára sem tudta Chajont az átok alól feloldani, és a jeruzsalemi kollégiumhoz utasította őt, mint a honnan

E b. lapok irányánál és feladatánál fogva e helyen főképen az antiszemiták megerősödésének tényével szándékozunk foglalkozni.

A könnyüvérőség és barátságosság, mely az ausztriai nép sajátos vonása, tulajdonképpen végtelemül távol esik a vad gyűlölettől, a rablási és rombolási vágytól, mely az osztrák antiszemitizmust oly veszedelmessé teszi. A psychologia szabályai szerint ennek a népnek ki kellett volna vetnie magából ezt az egész, jellemével, lényegével annyira ellentétes kinövést. Ha mégis épp az ellenkezője történik, ha konstatálnunk kell, hogy az antiszemitizmus speciáliter Ausztriában, de kiváltképen Bécsben oly mérveket öltött, minőket pl. tulajdonképeni hazájában, Németországban legtávolabbról sem tapasztalhattunk sohasem: ugy ennek okvetlenül kell, hogy meglegyenek a maga okai. Ezek legnyomósabbika az anyagi szükség, mely a népre súlyosodik. Az üzlet pangását ő érzi legnehezebben, nem lévén azonban elég intelligentiája, hogy a bajok valódi kútforrását felismerje és azokon segítsen, készségesen követi azokat, kik minden bajnak, nyomornak okát a zsidókban keresik.

megbecstelenítése kiindult. Itt, ahol ellensége, Ábrahám Jiczchaki, tekintély volt, az átok alól való feloldoztatását még kevésbé tudta keresztülvinni. Azonban, ugy látszik, néhány hebroni zúgrabbi útján, a befolyásos Ábrahám Cuenqui sabbatiánus közbenjárására, sikerült neki vágyát elérnie (1715. okt.) Hanem mindevvel még nem sokat nyert, megint csak kalandos vándorlásra kényszeredett, a salonikii sabbatiánus donmäusokhoz akart csatlakozni, de ezek által is elutasítván, megint csak a rab-bik kegyeit hajhászta.

Végre megint Konstantinápolyba került, s ez uttal itt hatalmas pártfogóra talált a nagyvezérben, a ki ráparancsolt a chacham basira, hogy Chajont oldja fel az átok alól. Sőt azon rabbik közül is, kik az átok-bullát aláírták, az egyik, Chajim *Alfandri*, sokat fáradozott érdekében és még Naftali Kohennal is össze akarta békiteni, aki a poseni rabbinátus elnyerésére vonatkozó reményének meghiusultával, Lengyelországon át Palesztina felé igyekezett s egy darabig Konstantinápolyban időzött. Hanem ez nem állt a kötelnek s nem csapott a sziklának és istentagadónak markába. A konstantinápolyi rabbinátus is nehezen ment abba, hogy Chajont közönségébe fogadja.

Évek multak, mire három, valószínűleg a nagyvezér által megfélemlített rabbi késznek nyilatkozott, hogy Chajont feloldja az átok alól. E három azonban —

A török hordáknak hősiesen ellenállott, ősrégi, büszke császárváros önként megadja magát egy, ama hordáknál sokkal veszedelmesebb bandának, az antisemitákénak. Egy iparüző és népes külváros a reichsrathba bevásároltja képviselőjévé *Sebneidert*, a hirhedt mechanikust, aki nyilvános gyűlésen maga panaszkolta fel, hogy *véle kezét fogni tisztességes polgár félve őrizkedik*; kire a törvényszék előtt rábizonyították, hogy hamis tanuvallomásra csábitott és a ki ellenfeleinek, Sues gyárosnak, e kerület 12 év óta folyton képviselőjének, saruját megoldani sem elég méltó. Két ignotus homo-t, Schlesingert és Wermuthot, u. n. «professorokat», kikre erősen gyanakszunk, hogy legalább apáik zsidók voltak, olyan választók küldik a reichsrathba, kik még névről is alig ismerik őket, és kiknek legjobb barátjaik sem képesek más érdemet tulajdonítani nekik, mint azt, hogy — antiszemita. És végül vajjon mit mondjunk Lichtenstein hercegről, a ki ugyan e pillanatban megválasztva még nincs, de megválasztatása teljes bizonyossággal előre látható?! Fogalmunk sincs nekünk, magyaroknak, el sem tudjuk mi képzelni azt a herce-

get, aki hallatlan cynismussal veti el magától azon párt programját, melynek élén állott és kinek a liberális sajtó olyan dolgokat vág az arcába, minőket nálunk a legutolsó proletárról sem lehetne büntetlenül irni, vagy mondani. Nálunk ez a magatartás tönkre silányitaná akár-melyik aristokrata strébert is. Az ausztriai aristokrata clubokban ellenben meg a bookmaker-nél, a fogadások járnak. Ezeknek az embereknek már csak minden sport: a politika, a lovak és az asszonyok egyaránt. Undorral és utálattal fordul el az ember a Lajtán túli nyilvános életnek e szomorú jelenségeitől.

De nem! Bármily szomorúaknak tessenek is e jelenségek, mi mégis a jobbra fordulás reményteljes hírnökeit látjuk bennük. A múlt évben e helyen hangoztatott azon nézetünket valljuk most is, hogy a lélek oly beteges symptomáinak, minő az antisemitizmus is, nyugodt kifejlését kell végig várnunk, miglen azon határponthoz érkezik, ahol az *absurditás* veszi kezdetét. Szükségképpen be kell aztán következnie a visszahatásnak, a bódultságnak, a kijózanodásnak! Bécs, hét antiszemita által a reichs-

köztük a Keletnek utolsó tekintélye, Jehuda *Rosanes* is — ezt azon kikötéssel tette, hogy Chajon a kabballisztikus részekről ne tanítson, ne szónokoljon és ne nyilatkozzék többé, és ez eskü alatt erre kötelezte is magát (1724 aug.) — természetesen, hogy alkalomadtán megint csak megszegje. Az okmánynyal, mely a zsidó községbe való visszafogadását bizonyította, új kalandokra és szélhámosságra sietett Európába.

A sabbatiánus tévtanok e közben Lengyelországban keltek új életre. Podoliában és Lemberg környékén, Zolkiebben, Zloczovban, Rohatynban, Podahycében, Horodenkában és más kisebb városokban kisarjadtott a mérges mag, melyet Chajon Malach, a lengyel kalandor Törökországból való visszatérte óta szétszórt. A lengyel vagy podoliai sabbatiánusok vezetői nagy részt Juda Chasidnak, a vándorszónoknak társai voltak, minő Mose *Woydeslaw*, a ki mesterét követvén, a menyországot még mindig csak szigorú sanyargatások útján vélte megközelíthetni.

Mások egészen ellentétes tanokat követtek. Ugy vélték: nem bőjtők és asketizmus által siettethető a megváltás, hanem a zsidó hit és erkölcsök valamennyi szabványainak megszegésével, szóval a legszélsőbb féktelenség és minden vallási és erkölcsi korlát áthágásával. A féktelenségnek e sabbatiánus, vagy malachista tanítói közt több iskolázott talmudtudós is volt: Fei-

schel *Zloczov*, egy elszánt ember, aki külsőleg adta a nagy jámbort, órákig elimádkozott, titkon azonban a zsidóság széthullásán fáradozott. Pártfelei közül ismeretkévé váltak még: Mose Meir *Kamenker*, sógora Zolkievből Izsak *Kaidaner* és Elisa Rohatyn *Schor*, egy lengyel-rabbinátusi tekintély ivadéka, aki később egész családjával nyiltan és elkeseredetten küzdött a zsidóság ellen. E podoliai sabbatiánusok viselt dolga-iról hajmeresztő bizonyítékok maradtak ránk arra nézve, hogy arczpíró paráznaságok fertőjében, még pedig jámbor, szemforgató képpel, hemperegtek. A talmudi zsidóság és erkölcsiség áthágásait és megvetését jó darabig titkon gyakorolták, de híveket vadásztak és féktelen theoriájuk fedezése céljából szónokoltak és taglalhatták a Szohárt.

Amint szektájuk erősödött, valamennyien föllebbentették jámbor alarcukat, kihívóbban léptek fel, úgy, hogy a lebergi rabbinátus őket a zsinagógában ünnepélyesen és eloltott gyertyák mellett kiátkozta. (1722 jul. 2.)

A sabbatiánus üzemeken és a zsidóság megbecstelenítésén rajtakapottaknak szint kellett vallaniok, nyilt vallomást kellett tenniök, vezekelniök és egy darabig gyászruhát viselniök. A bünbánásra nem hajlókat vad nemes emberek megtorlásának szolgáltatták ki. Ugyanezen eljárást követték a sabbatiánusok ellen más községekben is.

rathban képviselve: ez már az abszurditás, mely még kompromittálóbbr, ha a megválasztottak *minőségét* veszszük tekintetbe. Mintha nehéz, mély álomból riadtak volna fel, nemsokára dörgölik majd a bécsiek szemeiket, mikor majd látni fogják, hogy jelenlegi szerencsétlen politikai divatjuk választottjai mint hurczolják meg a parlamentben Bécs városának tekintélyét, hírét, és mint áldozzák fel annak legvitalisabb érdekeit. Maga a kormány fogja initiálni a fordulatot, álljon annak élén Taaffe gróf vagy bárki más, mert az osztrák császár minden kormánya kénytelen számolni bizonyos hozzáférhetlen állami szükségszerűségekkel, melyeket olyan párt hatalomra vergődése mellett, minő az antisemitáké, megőrizni nem lehet.

Taaffe gróf, miután már jó darabig kényeztette, becázta, túrta az antiszemitzizmust, egyszer csak oly parlamentnek szükségét kezdte érezni, melyben az államfenntartó elemek erősebben legyenek képviselve, azaz, hogy ez a gondolata inkább Schönborn grófnak támadt, ki régóta vezérpolitikusa Ausztriának, ha eddig el is viselte a Taaffe gróf czégerét. Hanem az osztrák és cseh választók a kísérletre a szélső pártok megerősítésével válaszoltak, úgy, hogy

De ezen eszközökkel sem lehetett a szektát elnyomni. Tagjait fanatikus lelkesedés ösztökélte, hogy talmudnak és a hagyománynak helyére saját bibliájukkal a Szoharral a kabbalát tegyék, és minden erejükkel azon fáradoztak, hogy eme tervüket megvalósítsák.

Vezetőik titkos Mose Meir Kamanker személyében követet küldtek Morva- Cseh- és Németországba, hogy ezen országok titkos sabbatiánusaival összekötetésbe lépjen, valószínűleg azzal a czéllal is, hogy vállalkozásuk támogatására pénzt kolduljon.

Sok községben járt leplezetlenül. Ki is olvasta vol a le erről a lengyel kolduló rabbiról, aki talmudikusan tudott vitatkozni, és nagy jámboran, álszentekedve forgatta a szemeit, milyen gondolatokat melenget eszében?

Prosnitzban Mose Meir találkozott Löbellel, ama otromba szélhámos-al, akinek egész külön theoriái voltak: Isten a világ kormányzását teljesen átengedte a legjámborabbaknak, t. i. azoknak, kik a kabbalába leginkább beavatvák. Istennek földi helytartója is ilyen. Első Sabbatai Zevi volt, ennek lelke uzután más jámborokba költözött, Jonathan Eibenschützbe és őbele magába is

(Folytatása következik.)

a kormánynak helyzete most hasonlíthatlanabbul kényesebb, mint ennek előtte.

A kormánynak szövetségre kell lépnie a német-szabadelvéekkel, hogy a kényszerű többséget megszerezhesse, vagy meg kell válnia helyétől. *Antiszemitákkal és ifju-csebekkel nem kormányoz az osztrák császár.*

Az antiszemita különben is már eleve politikai jelentéktelenségre vannak kárhóztatva, létjogosultságukat ezért a parlamenti tisztesség és saját egyéniségük kompromittálásában kellend keresniök. Ezt a hivatást, ezt a diadalt nem irigylitőlük senki. Ez a vég kezdete!

E futólagos megjegyzéseket az ausztriából érkezett hiányos jelentések első benyomása alatt irtuk. A Lajthán túli választásokról végleges ítéletet csak akkor lehet alkotni, ha teljesen befejeződtek. Nem is fogjuk elmulasztani. Az antiszemita győzelmére való tekintetből az volt és az is marad a mi véleményünk, hogy: *Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni!*

S. Zs.

A rabbibeiktatásokról.

Nagy érdeklődéssel olvasom e becses lapokban egyebek között azon jelentéseket, melyek a rabbiképző-intézetben tartott ünnepélyes rabbifőlavatásokról minden évben történeti hűséggel szólanak. Igen jól ismerem én is ez ünnepélyek menetét és lefolyását, hiszen soha el nem fogom felejteni azt a nagy és szent órát, melyben magam is ott állottam két más rabbikollegámmal a templomban, meghallgatva agg mesterünknek bölcs intéseit és tanításait, melyeknek kíséretében nekünk a Hattaráht átnyujtotta. És minthogy ama lélekemelő óra maradandó hatást gyakorolt reám, igaz örömmel veszek tudomást róla, ha az idők folyásában ez esetek mennél gyakrabban ismétlődnek.

A minap is hozta e lap két kollega felavattatásának hírét és minthogy azt is megjegyezte, hogy van is már állásuk, egy gondolatnak akarok im' kifejezést adni, mely már régebben foglalkoztat. Hátha kedvező fogadtatásban részesül.

Hazánk zsidósága mindinkább meggyőződik arról, hogy község rabbi nélkül csak csonka valami, és bármily rendezett is, szabályozott és szép is, még sem képez tökéletes egészet: miloi Venus, melynek nincsen karja. Már pedig a zsidó községeknek szükségük van erős, biztos karokra, melyek a vallástalanság tornyosodó habjait le tudják küzdeni, el tudják oszlatni. Be is látják ezt és a

rabbiképző évről-évre tért hódít és a községek örömmel üdvözlik az ezen intézetből kikerült rabbikat.

Az utolsó években sűrűn követték egymást a rab-bibeiktatások, és honunk körülbelül húsz községének rabbiszékeiben ott látjuk a fiatal rabbinemzedék tagjait. De a mit egyetlen egy rabbibeiktatásról szóló tudósításban sem olvastam, az az volt, hogy a tisztségébe belépő rabbít egy más, tisztségében már régebben működő rabbi vezette volna be. Valóban dicséretreméltó komolysággal és lelkesedéssel végzik községeink új rabbijuk hivatali beiktatását, nagy pompát is fejtenek ki, és sokszor tetemes áldozatokat hoznak, hogy minél ünnepélyesebb és fényesebb legyen. De minden ragyogó külsőség sem képes pótolni azt a jelenetet, mikor egy idősebb és neves rabbi az egész gyülekezet előtt fiatalabb kartársa elé lép, iktató beszédet intézve hozzá.

Előfordul ugyan az az eset, hogy a hitközség elnöke tartja a megválasztott rabbihoz e beszédet — mert hiszen érzik mindnyájan, hogy a rabbít a község körülményeivel és kívánságaival meg kell ismertetni — de nézetem szerint ez nem a helyes mód. Mert a hitközség elnöke csak kérni fog községe nevében, míg a fölvató rabbikolléga követelhet, szigoruan követelhet és pedig nemcsak az őt megbízott község nevében, hanem még a zsidóság nevében is, melynek szolgálatában ő maga is már huzamosb idő óta áll és melynek fogyatkozásait, bajait és javításra szoruló ügyeit ennek folytán sokkal jobban ismeri, mint bárki más.

Nem utalok arra, hogy e szép szokás a katolikus és protestáns egyházakban is divik és határozott megállapodottságot nyert, úgy hogy intrónizációt vagy szószékfoglalást ott el se lehet képzelni más iktató kartás közreműködése nélkül, de utalok a talmudra, mely — úgy látszik — szintén ismerte és gyakorolta e beiktató beszédeket. Legalább így fognám én föl azokat a nyilatkozatokat, melyeket a talmud R. Zérának, R. Ami és R. Aszinak a «Rabbi» névvel való felruházása alkalmából reánk hagyományozott. Iktató szónoklatok töredékeinek tartanám ezeket. (I. Kethuboth 17a. és Szinhedrin 14a.) Csak a zsidó történeti fejlődésnek talajára helyezkednénk tehát, ha községeink ez intézkedést meghonosítani és általánosítani akarnák.

Miért hívják meg a községek a rabbikat papjuk temetésére, a mi szintén fölötte dicséretreméltó és már általánososan elterjedt szokás — miért nem meghívni rabbít akkor, mikor egy hivatalát elfoglaló pap kilép az élet ezerhangu terére, melynek megismerésére bizony jól esnek és nagyon fontosak egy tapasztalt kollega figyelmeztető, vezető észrevételei és tapintatos utbaigazításai?

Meg vagyok győződve, hogy rabbijaink szives kötelességnek fogják ismerni, hogy a községeknek ebbeli megkeresését teljesítsék.

Dr. Fischer Gyula
győri főrabbi.

Választások Szegeden.

A szegedi zsidó hitközség márczius 1-én tartotta nagygyűlését, a mely alkalommal a képviselőtestületet és az adófelszólamlási bizottságot választotta meg 3 évre.

A nagygyűlés rég nem tapasztalt kiváló érdeklődés mellett folyt le. Örvendetes jelenségnek tekinthető, hogy a legnagyobb érdeklődést az intelligentia tanúsította és hogy az intelligens ifjúság szokatlan nagy számmal jelent meg a nagygyűlésen.

A ki a szegedi zsidóságnak a zsidó közügyek iránti érdeklődését hosszabb idő óta figyelemmel kíséri és elfogulatlan véleményt alkot magának, annak lehetetlen be nem ismernie, hogy azon körülmény, miszerint a szegedi zsidóság színe-java élénk érdeklődést tanúsít az utóbbi időben minden felekezeti ügy iránt, várhelyi Dr. Rósa Izsó érdeme. Kitűnt ez a most megtartott nagygyűlésen és az ezt megelőzte beszámoló képviselői közgyűlésen. Mindkét alkalommal a legmelegebb ragaszkodás és az elismerés őszinte hangján nyilvánított köszönet, a mely dr. Rósa Izsó hitközségi elnök és az előljáróságnak egyhangulag megszavaztatott, fényes bizonyosságul szolgál Dr. Rósa vezetése elévülhetlen érdemeinek.

De az új választás is igazolta a mintegy 900 tagból álló egész hitközségnek az eddigi vezetés iránti föltétlen bizalmát, a mennyiben daczára annak, hogy 5 választási listával folyt a legélénkebb korteskedés, csekély eltéréssel mindegyik listában ugyanazon képviselők nevei foglaltattak. Az eltérések csak egyes személyek körül forogtak és az eredmény körülbelül mindegyik pártra nézve kielégítő lett, a mennyiben saját jelöltjei közül az egyik vagy másik meg is lett választva.

A választás eredménye egyébiránt a következő:

A hitközség képviselőiül megválasztattak: Benedik Ferencz vasuti főfelügyelő, Biedl Adolf lisztkereskedő, Blantz Vilmos kereskedő, Bokor Adolf gyógyszerész, Czinner Jakab Ignácz gabonakereskedő, Czinner Zsigmond gabonakereskedő, Czikliai János bankhivatalnok, Csányi János bankigazgató, Dr. Czukor Ignácz törvényszéki bírósági, Deutsch Emil vállalkozó, Domán Mihály kereskedő, Eisenberger Nándor kereskedő, buzsiási Eisenstädter Nándor nagykereskedő, buzsiási Eisenstädter Róbert nagykereskedő, Eisner Ignácz rőföskereskedő, Dr. Engel Mór ügyvéd, Faragó Ede lisztkereskedő, Freuder József magánzó, Dr. Goldschmiedt György orvos, Gottlieb Dávid id. eczetgyáros, Dr. Grosser Albert ügyvéd, Guttman Áron nagykereskedő, Dr. Herzl Fülöp orvos, Holländer József gabonakereskedő, Kiss Károly birtokos, Dr. Kotányi Károly orvos, Kulinyi Zsigmond lapszerkesztő, Leopold Rudolf fűrészgyáros és fakereskedő, Liechtenberg Mór földbirtokos, Ligeti Sámuel gőzmalomtulajdonos, Liptai Emil kereskedő, Dr. Löw Immanuel főrabbi,

Löwy Herman fakereskedő és fűrészgáros, Löwinger Salamon fakereskedő, Lusztig Ferencz bankigazgató, Dr. Magyar Miksa ügyvéd, Milkó Jakab nagyiparos és fakereskedő, Milkó Sámuel nagyiparos és fakereskedő, Neubauer József magánzó, birtokos, Oblath Lipót magánzó, Pálfi Lipót gyufagyáros, Dr. Pálmai Dezső ügyvéd, Dr. Pártos Simon ügyvéd, Dr. Polgár Sándor ügyvéd, Pollák Cz. József ékszerész, Dr. Pollák Lajos ügyvéd, Pollák S. Manó kereskedő, Popper M. L. bőrgyáros, Prosznitz Simon nagykereskedő, Prosznitz Vilmos nagykereskedő, Dr. Reiniger Jakab ügyvéd, Dr. Redlich József orvos, várhelyi dr. Rósa Izsó ügyvéd, Rosenfeld Nándor közuti vasuti igazgató, Schäffer Zsigmond szappanos, Schwarz Emánuel ügynök, Schweiger Simon pékmester, Seifensieder Mór lisztkereskedő, Seifmann Mór butorkereskedő, Dr. Singer Mátyás közkórházi igazgató főorvos, Dr. Szabó Jakab ügyvéd, Szécsi Zsigmond lisztkereskedő, Dr. Szivessy László ügyvéd, Szobotka Vilmos nagybérlő, Vajda Jakab Fülöp földbirtokos, Várnai Lipót nyomdatulajdonos, Vass Fülöp nagykereskedő, Weiner Miksa nagykereskedő, Weitzenfeld Zsigmond községi jegyző, Winkler Mór fakereskedő és fűrészgáros, Dr. Zápori Nándor orvos.

Az adófelszólamlási bizottság tagjai a következők lettek: Csányi János, Deutsch Emil, Eisenberger Nándor, Dr. Goldschmidt György, Guttmann Áron, Kardos Jakab, Ligeti Sámuel, Lichtenberg Mór, Löwy Hermann, Dr. Magyar Miksa, Milkó Sámuel, Neu József, Neubauer József, Prosznitz Simon, Popper M. L., Rosenberg Zsigmond, Szabó Jakab, Szécsi Zsigmond, Szobotka Vilmos, Vajda J. Fülöp, Winkler Mórítz.

A megválasztott képviselőtestület legközelebb megalakul, illetve megválasztja saját kebeléből az elnököt, az elöljáróságot, az ügyészt, a pénztárnokot, az iskolaszék tagjait, és 4 templomát.

A választást már folyó márczius hó 8-án fogják megtartani.

A zsidóság a magyar szabadságharcban.

A »Theologiai Egylet« második felolvasását e tárgyról tartotta Dr. *Bernstein* Béla. Dicséretreméltó szorgalommal és avatottsággal gyűjtötte össze felolvasó a tárgyra vonatkozó adatokat, melyeket mint külön monographiát fog kiadni és melyből egynehány igen érdekes részletet hévvel, értelemmel, kifogástalan szép magyarsággal olvasott fel a termet tökéletesen megtöltő, a felolvasást az áhitat egy nemével követő közönség előtt.

Felolvasó a zsidók állapotának 1848. elején való leírásából indul ki, a melynek jellemzésére első sorban

a követek kerületi ülésén elhangzott zsidóellenes nyilatkozatokat hozza fel. Kimutatja, mint rekesztik ki a zsidókat a nagy garral hirdetett testvériség, egyenlőség, szabadság fönséges csarnokaiból. Nem akarják őket a nemzetörök sorába fölvenni, legelőször Pozsonyban, azután az ország többi részeiben. Pesten miniszteri rendelet szintén kizárja őket e jogukból, míg egy másik, az összes fegyvereket szedeti el tőlük. Átmege azután azon borzasztó zsidóüldözésekre, melyek a szabadság korai hajnalán, főleg Pozsonyban, Szereden és Vágújhelyen ejtettek szégyenfoltot a szabadság szent zászlaján, és melyek ellen a kormány nagy lanyhaságot tanusított, és a csőcselék malmára hajtotta a vizet akkor, midőn a zsidók egyenjogusítását törvénybe iktatni elmulasztotta. Ily körülmények közt a zsidók sorsa még vigasztalanabb volt mint elébb, és csak természetes, ha a sanyargatott és üldözött zsidók egy jobb hazába vágynak — a szabad Amerikába. Több helyütt e czélból egyletek alakulnak, és újabb bizonyítéka a zsidók hazafiságának az, hogy ez egyletek még sem érik el céljukat. Sőt ellenkezőleg, a legnagyobb mértékben zsidók járulnak az adakozásokhoz, midőn a pénzügyminiszter a veszélyben forgó haza érdekében annak polgáraihoz fordul. Úgy a pesti, mint számos más kisebb hitközség, péld. a tokaji, egri, s.-a.-ujhelyi stb. valamint egyesek is kisebb-nagyobb összegeket helyeznek a haza oltárára. (Igy péld. egy »pesti izraeliták társulata« 50,000 forintot ad kölcsönkép az államnak, a pesti zsidó hitközség pedig pénzádományain kívül a tóra-tekercek ékszereit ajánlja föl.) És mihelyt a zsidóknak alkalom adatik arra, hogy a haza védelmére fegyvert fogjanak, tömegesen tódnak a zászlók alá. Igy péld. a pesti 1100 önkénytesnek harmadrésze zsidó. Arad a szab. kir. városok közt mint első fogadja be 1848. június elején a zsidókat is a nemzetörökbe, és ezentúl úgy itt, mint az ország többi részeiben is nagy számmal tódnak a zsidók a nemzetörök soraiba, és mindenfelé hiven és kitaróan küzdenek a hon harczterein, gyakorta az első sorban. Mindenütt a magyarokkal tartanak, állást foglalva a lázadó nemzetiségek ellen. Igy péld. a retlenetes Hodzsát egy tót faluban zsidók fogják el. Midőn Jellasich Sz.-Fehérvár vidékén tartózkodik, és Pest ostromlását várják, a legjámborabb zsidók még szombat napján is részt vesznek a sánczmunkálatokban. Sőt valamivel előbb akadt Pozsonyban több zsidó, kik egy alarmra Jom kippur napján ragadtak fegyvert. Midőn pedig Windischgrätz Budán székel, két izben sarczolja meg a fővárosi zsidó hitközségeket, mert tagjai minden erejükből a magyarok ügyét támogatták. Nem kevésbbé vesznek részt a sebesültek számára rendelt gyűjtésekben, a hol a zsidó nőknek jut az oroszlanrész. Megemlékszik végre fölolvadó az egyetemi zsidó ifjuság élénk részvételéről, és gyakran tanúsított áldozatkészségéről. Állításainak csattanós bizonyítá-

sára úgy a zsidóknak a Haynau részéről való túlságos megsarcolását, valamint Szemere B. miniszterelnöknek a zsidók egyenjogusításának szegedi törvényjavaslatánál tett rendkívül elismerő nyilatkozatát említi föl.

Az épületes és érdekes felolvasást a közönség hosszantartó tapssal és éljenzéssel fogadta. — A harmadik és utolsó felolvasó este igen élvezetesnek ígérkezik. *Makai* Emil, a hivatott fiatal poéta, kinek remek verseivel a közönség lapunk után már megismerkedett, *Juda Halévi*ből fordított egynehány költeményét fogja felolvasni. Ezt megelőzi *Goldschmied*-nak felolvasása a *bibliai alakokról a renaissance korszaknak művészetében*. A felolvasás folyó márczius hó 11-én este 6 órakor az országos rabbiképző intézet (Rökk-Szilárd-utcza 26.) nagytermében fog megtartatni.

A zsidó legényegylet estélye.

— Márczius 1-én. —

A hamupipőkének nézett fiatal egylet bevonult a vigadó szellős kis termébe. Nem aféle nagyvilági úri hölgy módjára cselekedte, akinek szegről végre leírják az öltözékét, az ékszerait, a csipkéit, a fejkéjét, de szerényen, a saját szárnyaira hagyva, mint az az árva, megvetett vándor madár, a kiről Fái Szerén az Ábrányi Emil költeményében olyan szívhez szóló, igaz képet festett.

Még csak a napi lapok stereotyp jelentése sem előzte meg; pedig ezek különben hűségesen el szoktak számolni a bugyi tüzoltók, meg a fővárosi hivatalszolgák, kocsisok, veteránusok napirenden levő multságairól és a hitelüket veszített álarczos bálokról. De a legényegylet, mely a címében fel merte venni e szót «zsidó», bármily hasznos társadalmi és kulturális munkára vállalkozott legyen is, úgy látszik, nem szolgál rá a közvélemény faktorainak támogatására, mikor céljai eléréséhez a módot akarja megszerezni.

De hát mért volna különb az általános érdekekkel bajmóldni hivatott sajtó, mikor különös érdekeink vezéremberei, tulajdon, édes hitfeleink is állig gombolkoznak?

Fi donc! »zsidó» legényegylet!

Lenne csak a neve ilyen meg olyan jótékonycélu egylet, mely az emberszeretet közszolgálatait nem ritkán úgy végzi, hogy ez a főntartóihoz legközelebb állóknak rovására esik: hajh! akkor díszesen kiöltöznék mind az a sok emlegetett név, szikrát, szivárványt szórna a sok bouton, vakitana az elefantsont fényű, gömbölyű váll, mosolya fakadna biboros ajaknak. Aztán lehetne írni, hogy: ott voltak

Igy azonban el kell e passzustól tekintene. Kérem én csak a zsidó legények estélyén voltam.

Bizonny bátorság tölem megvallani ezt is. Mit

gondolnak? — Igy, nyilvánosan, ezer meg ezer szem színe előtt . . . ?

Oh, a dolgon mitsem változtat, hogy a vigadóban voltunk, hogy fényes márványlépcsők, oszlopos, freskos szegélyű ut vezetett a terembe, hogy hatalmas, aranyozott csillár szórta fölöttünk a fényt, hogy egy-két délinővény is szerénykedett közöttünk.

Az est rendezősége elkövetett minden lehetőt. A hangversenyre érdekes műsort állított össze, bele öltözködött Irakkba és kitünő tánczenéről gondoskodott.

És a fent elmondottak daczára sem esett semmi hiányosság. A kis terem telisteli töltődött szerényke ibolyákkal, bazsarózsás mamákkal, meg olyan ifjúsággal, amely előtt ismeretlenek a bálók — senki szigetei.

Kilencz felé hajlott az óramutató, hogy a hangverseny kezdetét vette. Az első számot *Kishonti* Sándor végzett szívfeszakadémiai növendék monologja képezte, aki a Coppée «Hajótörött»jét reális színekkel, öblös hangon és minden ízében helyes pointírozással, adta elő. Mikor az erre felzuduló taps elcsendesült, *Major* J. Gyula az »Ünnepnapok« megzenésítője ült a zongorához és ismert virtouzításával interpretálta Mendelssohn »Capriccio«-ját.

A tetszésnek szünni nem akaró megnyilatkozásai *Fái* Szerén megjelenésével erőben újra nyertek. A nemzeti színház in petto Jászaija abban a fehér uszályos, aranyhimzésű ruhában érdekes jelenség volt a podiumon, melylyel a világot jelentő deszkákat nem igen szokta felcserélni. Szavalásra választott darabjáról maga a műsor sem tudott. Annál meglepőbb volt, mikor keresetlen hangon jelentette: A vándor madár *Ábrányi* Emiltől.

És aztán zendült ajkán a szó halkán, fájón rezegve, majd bűgött, majd epedt; kesergett és ujjongott, meg rázott és megkapott. Szegény, szegény vándormadár . . .

A hallgatóság megilletődött; szinte az Orfeus énekére vonatkozó mondást lehetett volna variálni. És aztán volt dolga a tenyérnek.

A művésznő csak kétszeri megjelenése után telepedhetett a nagy kék manchettás csokorral édes anyja mellé, a kinek jóságos arcza az első széksorban ragyogott.

A hangversenyműsorát *Major* J. Gy. »Isolda halálával« és egy dallamos, saját szerzeményű keringőjével zárta be, melyek a tetszés nyilvánulásának ugyancsak bő tápot nyújtottak.

Tíz óra után rázendített a katonazenekar, és az első négyesnél 120 párnak húzta a talp alá valót.

Mikor a ropogást az utolsó párok ropják, a csillagok már csak a tánczosnők szemeiben voltak felfedezettek . . . Hanem szép szeme volt annak a három százas bankónak is, melyek a sikerült est jövedelméből az egylet pénztárára néztek.

Névtelen.

K É T N E M Z E D É K.

Elbeszélés az 1831-iki lengyelországi forradalom idejéből. (6.)

Dávid csendesen ette végig a vacsorát és a jó szem a határozott kifejezésből, melyet arcza magára öltött, leolvashatta volna, hogy valami szándék érlelődött meg lelkében.

V.

Másnap reggelén apa és fiu a zsinagógába ballagott, hogy ott végezzék az istentiszteletet. Az előző esti tárgy szóba sem került köztük. Az imádság végeztével Dávid lehajtotta fejét és apjának szokásos áldását kérte. Azután megcsókolta kezét. — Égő könyecsepp pergett le rája.

— Mi bajod esett, fiam? Olyan fölindult vagy! — szólt az apa.

— Semmiség az egész. Örömben sirok, mert akadékoskodó fiaddal szemben olyan elnéző vagy, hogy lőle most sem tagadtad meg áldásodat.

— Inkább is korosabb barátodnak nézhetnél, semmint atyádnak; de hát mért akadsz bele az áldásba épenma?

— Azt hittem, hogy még tegnapról neheztelsz reám! Oh, bocsáss meg, nem tehettem másként.

— Ej no, hisz az már bevégzett tény. Mit akarsz még? Te elveszed a Sárát, nemde? Szeretetemért csak azután fogsz hálálkodni.

— Apám! —

— Szót se többet róla. — Hallga csak, milyen zürzavar van a piacon. Nézd meg, mi újság?

Dávid elment. Az apa fél óráig leste, de Dávid csak nem jött vissza.

— A fiatalság megbámul mindent. — Bizonyára elmerült valami harcmozdulat szemléletébe — így nyugtatta meg magát az apa és gondtalanul hazafelé tartott.

Azóta órája mult, de Dávid — nem mutatkozott. Az anya aggódni kezdett, Sámuel apó vigasztalta. Tizenegyet, tizenkettőt ütött az óra, — dél volt, s még sem érkezett vissza. — Az anya roszt sejtelmekről beszélt, Sámuel apó pedig azt hajtogatta, hogy az öreg Kaiman, a ki a piacon lakik, bizonyára ott fogta a fiut ebédre: és csak éppen az nem illett a Dávidtól, hogy ezt nem izente haza. Három óra mult, négyet is elütötte, már a délesti ima (mivcha) ideje járta, de Dávid csak nem jött a zsinagógába sem, az öreg Kaiman pedig, aki ott ájtatoskodott, erősen bizonygatta, hogy a színét sem látta. Sámuel apó maga is aggódni kezdett; de még mindig számított arra, hogy Dávid estére biztosan megjön, mivelhogy akkor az Eszter könyvének olvasásával megnyílik a purim ünnepe, aminek elmulasztása valóságos istentagadás volna.

A nap azonközben teljesen aláhanyatlott, a község seregestül igyekezett az isten háza felé. — Az előimádkozó, hogy a csöndes órákat, melyeket a gro-

chovi csatának a lengyelekre nézve oly előnyös fegyverszünete teremtett, felhasználja, hogy a purim ünnepet szépen megünnepelje, (ami annál kevésbé volt feltűnő, mert az egész lakosság úszott az örömben) szétterjesztette maga előtt a pergament-tekercest (megillah) és fényes fáklya-világítás mellett mondta el az áldást, amint Eszter Lönyvének olvasásába kapott.

Ujjongva karban közbezendített a hívók serege, mikor Mardochainak, a »nép« megmentőjének nevét említette, ellenben a gonosz Hamant zajjal, lármával fogadták, zörögtek, dörömböltek a padokon és székeken, hogy a gyűlölt név hangzását elnyomják. Emlékét is elakarták pusztítani. Ezen törekvés természetesen épp úgy, mint a Diana templom felgyújtójánál, Herostratnál, csak arra szolgált, hogy nevét még mélyebben vésse az emlékezetbe. Főként a fiatalság találta különös kedvét a szegény Hamanon; mert míg a Mardochai dicsőítésénél csendesen kellett magát viselnie, addig Haman nevének említésénél bemutathatta műremekeit és azonkívül még arra is alkalmatosságot szerzett, hogy egymást alaposan helybenhagyja.

Csupa öröm és ujjongás volt minden. Csak Sámuel apó egymaga ült köztük szomorúan és aggódva, mert hajh! — Dávid a megillától is elmaradt. Hanem azért az öreg sem mulasztotta sorját, hogy Haman után az örökkévalóságba néhány ökölcsapást küldjön, de szive mitsem érzett az örömből, pusztán megsokasból és a régi ritusok iránti kegyeletből cselekedte.

Aztán haza ment, elmondta az esti áldást (havdalah) hogy a megszentelt szombattól ünnepélyesen amint fogadta, bucsuzkodjék is. De Dávid még mindég nem érkezett haza. Az anyja sirt, Sámuel apó elkomorult, és életében először esett, hogy szomorú ünnepre virradt. A Dávid gyerek egyetlen fia volt.

Másnap kerestette a fiut. Senki sem tudott felőle csak egy hangot is.

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük február végén lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztatásanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjen.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váczi körút 23. sz.

Hazai hírek

— **A pesti izr. hitközség** folyó márczius hó 15-ikén délelőtt 10 órakor évi közgyűlését tartja a sip-utcai fiúiskola dísztermében (Jövő évi közgyűlését a hitközség már új pompás tanácstermében fogja tartani épülőfélben levő gyönyörű községházában). A közgyűlés ezuttal, minthogy ez év folyamán egyik előjáró (Nagel Armin) és két választmányi tag (domonyi Brüll Miksa lovag és dr. Schoenberg Ármin ügyvéd) meghalt, egy választmányi tag pedig (Wolfner Lajos) állásáról leköszönt: egy új előjárót és három új választmányi tagot fog választani.

— **A hosszú, kemény tél következtében** a pesti izraelita hitközség az év két első hónapjában a roppant nagy számmal hozzá segélyért forduló szegények és szűkölködők közt annyi pénzt osztott ki, a mennyit a költségvetés szerint csak *julius hónapig* lett volna szabad kiosztania. Az intéző férfiakat csak áldás és elismerés illeti, hogy, a mikor helyén van, oly gyönyörűen tudják az előirányzatot — be nem tartani.

— **A pesti Chevra Kadisa** jomkippurkotonnal összekötött szokásos évi istentiszteletét f. hó 9-én (hétfőn) délelőtt 11 órakor a dohány utcai templomban fogja megtartani. Az ünnepi beszédet ez alkalommal Dr. Kohn Sámuel rabbi fogja elmondani.

— **A szabadságharc szobor pályaművei** A főváros műértő és nem műértő közönsége tömegesen tódul az akadémia dísztermébe, hol a szabadságharc szobor pályamunkái — számszerint kilenczen — közszemlére vannak kitéve. A kilencz mű között van nem egy olyan, mely igazán díszere válik a magyar szobrászatnak. Bennünket a pályázat kétszeres örömmel tölt el, mert azon mű készítője, melyet a közönség és kritika egyaránt a legnagyobb magasztalással tüntet ki, hitsorsosunk: *Róna József*, a hazai szobrászok egyik legkiválóbbja. Műve a mellett, hogy a pályázat feltételeihez szoroson ragaszkodik, a mennyiben a kivitele nem haladná meg az előírt 200.000 frtot, egyaránt művészi, felfogás és kivitel tekintetében. A magas oszlopon a Szabadság nemes eszményi alakja látható, balkezeben karddal, jobbjaiban magasan lengetve a béke olajágát. Mellül a szobor talapzatán megkapó csatarészlet. Tűzér, a mint ágyuját elsűti, előre törő vitéz, lehulló, megsebzett katona s fölöttük a tovaszárguló háboru anyaga — mindez együttvéve fölötte megkapó, lelkesítő hatással van a szemlélőre. A szobor talapzatának hátsó oldala egy letiport sántát, a reakziót mutatja, melyen a szabadság, hatalmas oroszán képében győzedelmeskedik. Jobb oldalt a jobbágyság felszabadulását ábrázolja az a főúr, a ki békejobbot nyújt egy pórnak. Balról a sajtószabadságot tünteti elő az a szép női alak, mely lánczeit kettétöri. Minden csoportozatból kilátszik, hogy a művész hévvel átértette a nagy eszmék jelentőségét, melyeket ábrázolni akar. Költői felfogás, remek plasztika jellemzi az egész művet, mely a szemlélőre mélyreható benyomást gyakorol. Ha az igazság győz, úgy a jutalom, a mű kivitele, Rónának lesz. De hát nálunk, tudvalevőleg még más szempontokat is tekintetbe vesznek. — Még egy hitsorsosunk is szerepel a pályázók között: *Donát Gyula*. Műve gondos kidolgozásra és költői felfogásra mutat. A főalak egy lovon

ülő nő, a szabadság allegorizálása. E munkának is, de különösen Róna művének egész napon át sok a csodálója. Megemlítjük, hogy *Szana Tamás* a Pesti Naplóban, *Rákossy Jenő* a Budapesti Hírlapban, *Alexander Bernát* a Neues Pester Journalban és a többi napilapok is a legnagyobb magasztalással és elragadtatással írnak Róna remek alkotásáról.

— **Dr. Klein József**, megválasztott marczali kerületi rabbit hivatalába f. hó 8-án fogják ünnepélyesen beiktatni.

— **Az orsz. izr. tanító képző önképző köre** f. hó 8-án d. e. 9 $\frac{1}{2}$ órakor az intézet Rókk-Szilárd-utca 26. sz. helyiségeiben díszgyűlést fog tartani.

— **Vázsonyi Vilmos új könyve** «A választási elv a külföldi közigazgatásban» czim alatt nagytehetségű, kedvelt munkatársunktól Vázsonyi Vilmostól egy aktuális jellegű tudományos munka jelent meg Singer és Wolfner kiadásában, mely a politikai és a szakkörökben nagy és megérdemelt feltűnést keltett. A szerző e munkájával megczáfolja azt az egész Magyarországon elterjedt, még a municipalisták által is vallott nézetet, mintha a külföldi államok közigazgatási fejlődése a kinevezési rendszernek kedvezne, és nagy apparatussal, a nálunk eddig teljesen ismeretlen adatok egész seregével azt bizonyítja, hogy a választási elv a külföldi közigazgatásban egyre nagyobb hódításokat tesz, tehát ez a modern irányzat. Egyetlen európai államot sem hagy említés nélkül, ugyszólván egészen az utolsó napig megismerteti az összes európai országok közigazgatási reformját. E közigazgatási reformok (mint pl. az 1888. angol és 1889. olasz) ismertetésével a szerző nemcsak a magyar publicistákat előzte meg, hanem a külföldit is, mert pl. a németeknél a reformokat eddig senki sem ismertette. E munka valósággal irányjelző a közigazgatási vitában. Vázsonyi könyve, bár minden pártcélzattól ment és a közigazgatási kapacitások botlásait pártkülönbség nélkül kimerítően kideríti, óriási nyereség a municipalizmusnak, mely az érvek egész tömegét meritheti belőle. A municipalista lapok azért a legnagyobb lelkesedéssel fogadták e könyvet. Az «Egyetértés» főlapján két hasábos mutatót közöl belőle és bevezető meleg hangon ismertetésében »kiválóan érdekes, figyelemreméltó és alapos tanulmányra valló« könyvnek nevezte. A «Budapesti Hírlap» is mutatót hozott és két ízben is foglalkozott a munkával, mely szerinte »nagy tudományos készültséggel és erős kritikai elmével megszerkesztett munka«. Az erdélyi municipalisták főlapja, a kolozsvári «Ellenzék» ugyancsak nagy mutatót hoz s a könyvet »kiválóan érdekes és figyelemreméltó« műnek tartja. A «Budapesti Hírlap» bár a kinevezési rendszer híve, az érdeklődők figyelmébe ajánlja a munkát, mely szerint »nagy készültséggel és rátermettséggel» van megírva. — Még a kormányparti nagyváradi napilap a «Szabadság» is a következő elismerő szavakkal vezeti be ismertetését: »A fiatal szerző, kinek dolgozata

eddig is figyelmet keltett, alapos készütséget és önálló gondolkodásmódot eláruió eszméssel tárgyalja rendkívül érdekes themáját» A többi politikai napilap eddig még nem irt a könyvről. A szaklapok közül eddig csak a «Jogi Szemle» előkelő folyóirat jutott hozzánk, mely előzetesen a következő dicsérő szavakkal foglalkozik a könyvvel: «A nagy tehetségű fiatal szerzőnek e munkáját érdeme szerint behatóan méltatni fogjuk, de már ma is felhívjuk olvasóink figyelmét e könyvre, mely röviden bár, de nagy alapossággal ismerteti meg a nálunk annyira aktuális kérdést». Azt hisszük, hogy olvasóink velünk együtt örülnek a fiatal publiczista ritka sikerének, a ki egyike lapunk leghivebb munkatársainak és nem csak a demokratikus iránynak elszánt és lángoló harcosa, hanem felekezetének mindenre kész védelmezője. Melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe Vázsonyi Vilmos könyvét, melynek ára 1 frt.

— **Gyász eset.** Temesvárról megkésve érkezik hozzánk egy oly gyászetről szóló jelentés, mely nemcsak az ottani közönség osztatlan részvétét keltette fel, hanem a sujtott családnak általánosan ismert és nagyrabecsült nevével fogva az egész hazai zsidóság részvételére tarthat számot. Február 19-én, írják nekünk, Buziási Eisenstädter Árpád, tartalékos tüzér-hadnagy — Buziási Eisenstädter Ignác keresk. tanácsos, a temesvári 23-ik községkerület és a temesvári izr. hitközség elnökének reményteljes fia — egy olaszországi kéjutazásból való visszatértében, Bécsben, ott lakó nővére házában, életének tavaszán, 24 éves korában, rövid betegség után meghalt. Az oly korán elhunyt ifjúnak, ki az ottani ifjúságnak disze és minden tekintetben példányképe volt és ki úgy kedves modora, mint kiváló képességeinél fogva városszerte osztatlan tisztelgetnek és szeretetnek volt tárgya, holt tetemei Bécsből ideszállítatván, február 22-én tétettek a temesvári belvárosi izr. sirkertben örök nyugalomra. A gyászszertartáson, melynek folyamán dr. Löwy Mór főrabbi megható gyászbeszédet mondott, a város minden dignitása és egész értelmisége jelen volt; névszerint felemlítjük: dr. Molnár Viktor főispán, dr. Telbisz Károly polgármester, Deschau Achil alispán, Bärezy pénzügyigazgató, Mártonffy tanfelügyelő, Petheó János postaigazgató, a városi képviselők nagy része, a 7-ik tüzérezred tisztikarának küldöttségét. — A temesvári izr. hitközség, a temesvári Chewra Kadisa, a temesvári kereskedelmi kamara, a temesvári Lloyd-társulat, a temesvári Maskil-el-Dol egyesület, mely testületek az elhunytnak atyjában érdemdús elnöküket tisztelik, testületileg jelentek meg. Tudósítónk felemlíti, hogy a gyászoló család koszorúkat el nem fogadott és ezt a gyászjelentésben nyilvánosan kijelentette. Az elhunyt barátai a megboldogult emlékének megörökítésére nagyobb jótékony célú alapítványt fognak az ottani hitközségnél letenni.

— **Esküvő.** A Pesti Napló dolgozótársa Kabos Ede, az «Eva», «Harakiri» stb. szerzője f. hó 1-én a

dohányutczai templomban oltárhoz vezette. Fisch Jolánthát. A szertartáson a fiatal író barátain kívül igen előkelő közönség volt jelen, mely az esketést végző rabbinak, Dr. Kohn Sámuelnek poetikus beszédét elragadtatással halgatta. — A vőlegény barátai az esküvő alkalmával «Harakiri» czimen alkalmi lapot adtak ki, melynek szellemes közleményei alatt, a mi olvasóink előtt is ismert nevekkal. *Palágyi* Lajoséval, *Vázsonyi* Vilmoséval, *Makai* Emiléval, *Vázsonyi* Jenőével stb. találkozunk.

— **Eljegyzések.** Dr. *Guthi* Soma ügyvéd, a »Magyar Híradó« szerkesztője, eljegyezte *Füredi* Esztert, ismert és kedvelt énekművésznőt, *Füredi* Ignác képzőintézeti tanár szép leányát. — *Blau* Ábrahám, *Blau* Jakab bórnagykereskedőnek, az abauj-szántói község előjárójának fia, ki *Lőw* Jeremiásnak, a néhai híres ujhelyi rabbinak unokája, jegyet váltott *Freudiger* Mózes ismert bpesti nagykereskedőnek leányával, *Mirzával*.

— **A »Zion« jótékonyági egyesület** *Sinaiberger* Ármin elnöke alatt tartott évi rendes közgyűlésén felolvasták az egyesület beszámolóját. E szerint az egyesület bevételei a lefolyt évben 66.118 frt 30 kr. kiadásai pedig 62.519 frt 62 kr-ra rugtak. A kiadások rovatában a tagok egyenes szükségletei 54.966 frttal szerepelnek, melyből temetési járulékokra 31.000 frt, orvosszerekre 12.700 frt és betegsegélyezésre 3430 frt jutott. Az egyesület vagyona az alapítványokkal együtt 170.000 frt, tagjainak száma pedig 3332

— **A földesi rabbi,** *Stern* J. egy kiváló talmudtudós, ki egész életét a hitnek és a tannak szentelte, még a múlt hó 14-én elhalálozott. Minthogy temetésén *Schück* J. karczagi ker. rabbi, a megboldogultnak testi lelki barátja jelen nem lehetett, a földesi község a gyászbeszéd megtartására utólag kérte fel. A karczagi rabbi ennek eleget is tett és lendületes szavakkal méltatta Izrael elhunyt nemes küzdőjének, működését. A derék karczagi rabbinak sikerült kivinnie, — amin a temetésen jelen volt rabbik hasztalan fáradtak, — hogy a földesiek elhunyt rabbijuk helyébe ennek méltó fiát választották meg rabbivá.

— **Hitközségi élet Debreczenben.** A debreczeni st. qu. hitközségből néhány év előtt 29 tag kivált és *orthodox* hitközséget alapított, melynek alapszabályait a minister jóváhagyta ugyan, de gabella jövedelem kezelése tekintetében a st. qu. községgel együttes kezelésre utasította. A ministeri meghagyást azonban végre nem hajtották, az *orth.* hitközség folytatta a külön gabella kezelését és a st. qu. község jövedelmét ezáltal annyira megcsappantotta, hogy a hitközség, mely mostanában 4 osztályu fiu, 6 osztályu leányiskolát állított, hol 400 gyermeknél több nyer oktatást, és pedig tulnyomó részben tandíjmentesen, épített továbbá 18.000 frton rituális fürdőt: ez a hitközség olyan helyzetbe jutott, hogy tisztviselőit, tanítóit nem tudta fizetni, s mindenfelől perekkel fenyegették. Erre a st. qu. beliek elhatározták, hogy tényleg megszüntetik a gabellát s hogy annak jövedelmét pótolják, direkt adók útján fogják szükségleteiket fedezni, Ezután s község Deb-

reczen városa tanácsának pártoló véleménye mellett a ministerhez az iránt folyamodott, hogy alapszabályait ilyen értelemben alakíthassa át, illetőleg, hogy ily módon szervezkezhessék. Az orsz. iroda javasolta, hogy ily értelmű alapszabályok megerősítendők. De azonközben Debreczen város közigazgatási bizottsága a ministeri rendelkezésnek megfelelően tárgyalás alá vette a gabella-ügy rendezését és a ministerintencióját félre értvén, azt határozta, hogy a gabella különkülön, de egységes árszabás szerint kezelendő. A végrehajtás tekintetében pedig úgy intézkedik, hogy az árszabályt külön bizottság állapítsa meg, melyben mindenik község 3-3 taggal vesz részt, s ha ez a bizottságnak nem sikerülne, akkor az árszabás tekintetében — minden jogorvoslás kizárásával — a főkapitány határoz végérvényesen. — Ezen közigazgatási bizottsági határozat ellen a debreczeni st.qu.beliek föllebbeztek s az egész magyarországi zsidóság érdekében lelkük egész erejével tiltakoznak a községi autonomia e kiáltó megsértése ellen, hogy hitközségük belügyeit minden jogorvoslat kizárásával a rendőrfőkapitány intézze el. — Üdvözljük a debreczeni st.qu. hitközséget bátor fellépéseért s felekezetünk szóvivői elé ezuttal minden megjegyzés nélkül oda állítjuk a hideg valóságot: Itéljék meg belőle, vajon nem érkezett-e még el az ideje, mikor már tenni kell valamit!

— **A kolozsvári siketnéma intézetnek** a kolozsvári cong. hitközség 100 frtot adományozott, mely összeggel az intézet alapítói sorába lépett. A hitközség elnökéhez, farkasházi Fischer Vilmoshoz intézett átíratában a polgármester a községnek e tényéért meleg hangon mond köszönetet.

— **Gyulafehérvári hírek.** Gyulafehérvári levelezőnk írja: Varosunk legutóbbi képviselőtestületi gyűlésén dr. Nathan Bernát iskolaszéki elnököt főorvossá és dr. Hartenbaum Simon iskolaszéki alelnököt alorvossá választották meg. — Jónás Adolf, hitközségünk elnöke Novák Ferencz kir. tanácsos polgármesterünkhöz 100 frtot juttatott oly célból, hogy azt a város szegényei között felekezeti különbség nélkül osztassa szét, mely tettével növelte azon emberbaráti működésének érdemeit, melyet 1888. tavaszán a Maros kiöntése folytán sokat szenvedett árvizkárosultak ma is hálával emlegetnek. — A helybeli műkedvelő társulat, m. hóban az izr. nőegylet javára előadást rendezett, mely ezen egylet pénztárának csinos összeget juttatott, a mi igen szép tanujelét szolgáltatva a felekezetek egyetértésének.

— **A lengyeltóti izr. hitközség** f. hó 3-án a Merában f. évi január hó végén elhunyt Wodianer Arnold emlékére gyászistentiszteletet rendezett. A megkapó ünnepély fényes tanubizonyítéka volt annak a ritka tisztületnek, melyben az elhunyt a lengyeltótiak körében részesült. Tudósítónk a jelen voltak közül felemlíti Jan-kovich gróf volt somogy megyei főispánt két fiával, to-

vábbá dr. Keleti Gyulát és tószegi dr. Freundot Budapestről, mint a család képviselőit. A gyászbeszédet dr. Steinberz, sz.-fehérvári főrabbi tartotta, a ki ismert szónoki képességével méltatta a neves család érdemes ivadékát, ki nemes életét avval koronázta, hogy kiadta nagytudományu atyjának hátrahagyott nagybecsű halachikus és exegetikus (*Nachlas Jehosua* czímmel) iratait. Az ünnepély rendezésének sikere Wilhelm Vilmos hitközségi elnök fáradozásának köszönhető. A megboldogult a községnek, melynek mindig bőkezű pártfogója volt, 10.000 frtot hagyományozott.

— **Udvari ebédre** a lefolyt héten Dr. Neményi Ambrus orsz. képviselő volt hivatalos. Wabrmann Mórt és Dr. Chorin Ferenczet e kitüntetés már előbb érte.

— **A szidó legényegyletnek** Sváb Károly főrendiházi tag 100, hatvani Deutsch Bernát 50 és Kornfeld Zsigmond bankigazgató 25 frtot adományozott.

— **A Pester Lloyd-társaság** minapi közgyűlésén igazgatókká 3 évre e. Ullmann M. G.-t és Kohner Zsigmondot, választmányi tagokká 3 évre Deutsch Sándort, m. Krausz Lajost, dr. Neumann Sándort, e. Ullmann Imrét, Weisz Bertholdot és h. Deutsch Sándort, 2 évre Geiger B. Zsigmondot választották meg.

— **A Concordia jótékony egylet** Oesterreicher Miksa alelnöke elnöklete alatt tartott évi közgyűlésén felolvasták a lefolyt év jelentését, melyből kitűnt, hogy az egylet a lefolyt évben 9938 frt 20 krt fordított nemes céljaira. A jelentés meglelégedéssel konstatalja, hogy 1890-ben a részére tett alapítványok és adományok 1882 frtra rúgtak. Dr. Pollák Gyula Grünhut Samuel örökösei nevében 1000 frtos és özv. Reismann Rozália 400 frtos alapítványt tettek.

— **Az akadémia kiadványai** közé a f. évre felvette Balassa József székesfehérvári tanárnak nyelvészeti és dr. Réthy Mór műegyetemi tanárnak numismatikai munkáját.

— **Première.** A fővárosi gyermekszínházban f. hó 5-én az apróság nagy öröme első izben került színre Komor Gyula fiatal írónak Robinson Crusoe cz. szindarabja. A darabot a gyermek-színműirodalomban szegény magyar irodalomra nyereségnek tartják. Komor Gyula, ki most a »Pesti Hirlap« belső dolgozó-társasága, lapunknál is jó nevet szerzett magának,

— **Pozsonyi hírek.** Levelezőnk írja: Az itteni I. takarékpénztár 1890. évi tiszta nyereségéből a következő zsidó intézményeket részesítette: Az orth. izr. hitközség szegényeinek 100 frtot, a congr. izr. hitközség szegényeinek 50 frtot, a zsidó kisedővónak 50 frtot, az orth., a congr. izr. nőegyletnek, az izr. kereskedősegedeket segélyező egyletnek 10-10 frtot és a pozsonyi keresk. akadémiának 1000 frtot juttatott. — A Schreiber Ignác-féle alapítvány kezelősége, a városi tanács a »Marpe lánefes« egyletnek az alapítvány jövedelméből 75 frtot, az »Ozer Dálim« egyletnek 55 frtot és az izr. nőegyletnek 25 frtot adományozott. — A kir. ügyesség indítványára Pozsony város az új törvényszéki palota számára 20 ezer forintot megvette a To-

desco-féle alayitványi házat, továbbá az izr. hitközségi templom és iskola helyiségeit. — A Pozsony város 1890. évi népesedési mozgalmáról összeállított statisztikai adatok szerint ott a lefolyt évben 156 zsidó vallású született, meghalt 93 és esküdött 77 pár. — Pozsony városában és a megyében 4189 zsidó gyermek volt tanköteles, kik közül 4000 látogatta az iskolát. A jesiva hallgatóinak száma a tanév végén 239 volt.

— **Sátoralja-Ujhelyről** megrendítő gyász-estéről értesít levelezőnk. Dr. Gottlieb Rezső orvos, ki Munkácson hivatása közben szerezte meg a halálát okozott betegség csiráját, f. hó 1-én S.-a. Ujhelyen lakó szüleinél jobb létre szenderült. A szép reményeket ígérő orvos ravatalánál a szülők gyászát *Weisz* Kálmán ottani főrabbi megkapó beszéddel igyekezett enyhíteni.

— **A kálózi fiókhitközségnek** m. hó 26-án örömteljes napja volt, mert e napon adták át a *Deutsch* Adolf déghi lakos által ajándékozott új tórát hivatásának. A szokásos felavatási szertartások után — a mint nekünk írják — az ünneplők a nemes érzelmű ajándékozó vendégszerető házába lakomára gyültek, melynek során több figyelemre méltó toasztot mondtak. Ilyenek különösen dr. *Ungár* József orvosé, ki a pártokra szakadó Izraelt egyetértésre buzdította, *Weisz* Hermann rabbihelyettesé és *Deutsch* Lipót meg *Deutsch* Adolfé is. Az ünnepély alkalmából a kálózi, sárbogárdi és szentföldi szegények közt szép összeget osztottak szét.

— **Balassagyarmatról** írják nekünk, hogy az ottani Nápbank aligazgatójává *Elfer* Ede hitközségi al-elnököt, a »Takarék és Hitelintézet« igazgatójává pedig újból *Feledi* Henriket választották meg.

— **Az izr. hivatalnokok egyesületének** elnöksége az egyesület támogatása végett a napokban kérvényt intézett hitközségeinkhez. Görböpinzehelyről írják nekünk, hogy az ottani hitközség f. hó 1-én tartott gyűlésén e kérvény folytán az egylet pártoló tagjainak sorába lépett. A példa annál is inkább méltó a követésre, mert a jóhírű zsidó jótékonyosság nagyon mostohán gondoskodik az elaggott és munkaképtelenné vált, löbnyire nagy családú zsidó hivatalnokokról.

Külföldi hírek

— **Hajótörés.** Palesztinából jelentik múlt hó 22-iki kelettel, hogy a jaffai kikötőben egy orosz hajó elsüllyedt. Az utasok, nagyrészt hitrokonaink, csak pusztán életüket menthették meg. A sürgős segítség közvetítésére dr. *Hildesheimer* Izrael, berlini rabbi vállalkozott.

— **A B'nei B'risz-rend** Berlinben most állítja fel negyedik páholyát, melyet *Zunz* Lipót nevével neveznek el. Hogy a zsidó tudományok eme nagy mestere ilyen méltó emléket kap: minden zsidót örömmel tölthet el.

— **A berlini Tudományos Akadémia** a Bopp-féle alapítvány díját az idén *Huth* György hit-

rokonunknak adta ki. *Huth* e stipendiumot tibet-sanskriti tanulmányaiban való segélyezésül kapta.

Érdekes statisztika. A porosz statisztikai hivatal folyóirata az egyetemi tanulók átlagos tanulmányi idejéről a német zsidó hallgatókra nézve igen huzelgő adatokat közöl. E szerint az 1886/7. tanévben az egyes felekezetekhez tartozó egyetemi polgárok a következő arányban végezték el tanulmányaikat:

	evang.	katol.	zsidó
Jogászok	7.83,	7.61,	6.76 semester
Orvosnövendékek	12.80,	12.92,	10.51 »
Bölcsészek és történészek	13.26,	12.37,	14.19 »
Matematikusok	13.15,	12.21,	9.32 » alatt

Ezen adatokból kiviláglik, hogy a zsidók, a bölcsészeti és történelmi szak kivételével, mindenütt leghamarabb készülnek el tanulmányaikkal. A bölcsészeti szakon töltött hosszabb időnek is inkább zsidó tanulmányaik adják meg az okát.

— **Hirsch báró 12 milliós alapítványának kuratoriuma.** Az alapítványozót helyettesítő *Joli*, bécsi bankigazgató elnöklété alatt tartott gyűlésen bejelentették, hogy a kormány a kuratoriumnak általa betöltendő helyekre *Gniwos*, *Rosa*, *Kledovsky* udvari tanácsosokat és *Charkivits* tanárt nevezte ki. A kuratorium többi tagjai fürthi *Bauer* József, lovag *Guttmann* Dávid, dr. *Jellinek* Adolf, nemes *Kuffner* Mór, *Naschauer* Vilmos, *Nierenstein* Henrik, *Popper* Sándor báró, *Pfeiffer* József udvari tanácsos, nemes dr. *Ropoport* Arnold, dr. *Rosenblatt* tanár, *Thorsch* Fülöp, *Trebitsch* Zsigmond és dr. *Waldberg* Gyula báró. A kuratorium tisztviselő kara következőleg alakult meg: alelnökül dr. *Ropoport* Arnoldot, elnökhelyettesé *Gniwost*, pénztárossá *Bauer* Zsigmondot, helyettes pénztárossá *Nierenstein* Henriket és titkárrá dr. *Friedländert* jelölték ki.

— **A giesseni kreisamt** a hatáskörébe tartozó polgármesterekhez a következő körrendeletet intézte: »Antisemita izgatók újabb időben azon fáradoznak, hogy a kerület lakosságát, a »mitteldeutscher Bauernverein«-ba való belépésre, a mely egylet a zsidók elleni agitációt írta zászlójára, vagy egy külön, ezen egylettel a legszorosabb összeköttetésben álló »reformegylet« alapítására ösztönözzék, melynek tagjai az alapszabályok szerint »országunkat és az egész kereszténységet a zsidóságtól megszabadítani segítenék és a zsidókkal való mindennemű érintkezéstől fogadalmilag tartózkodnának!« Kétséget sem szenvedhet ön előtt, hogy a nagyhercezség kormánya ilyen, a polgári társadalom felbujtogatását és egy hiszeleket üldözést érzéző egyleti működést, mely által a parasztsztyály fejlesztésére irányuló ilyen más egyletek törekvéseit beszennyezik, a legkeményebben elítéli. Ennélfogva elvárjuk öntől, hogy ezen egyletek alapítását nem csak hogy nem fogja támogatni, hanem a leghatározottabban fog ellenük működni és fellépni.«

— **Nagylelkű örökhagyó.** *Schlesinger* Zsigmond ratibori tőkepénzes, ki a m. hó végén hunyt el, 120.000 márka értékű ratibori ingatlanáról végrendeletileg úgy in-

tézkedett, hogy annak kamataiban 60 éven felüli szegények felekezeti különbség nélkül részesítendők az ot-tani hatóság által.

— **A mitől a »Volk« feje fáj.** A berlini »Volk« (Stöcker lapja) úgy értesül, hogy a 23 leány közül, kik a berlini kir. tanítónőseminariumba való belépésre jogot nyertek, 19 zsidó. Az említett lap ezen nagyon elkeseredik és felpanaszolja, hogy a berlini községi iskolákban már is 80% zsidó tanítónő nyert alkalmazást.

— **Személyváltás a párisi Archivesnál.** *Cohen* Izidor, 40 év óta az Archives Israelites szerkesztője és főmotorja, ezen állásától megvált és helyét munkatársának *Prague* J.-nek engedte át. Az új lapvezér kimerítő programjában kifejti, hogy kifelé *védelmezni*, odahaza pedig *tanítani* és *szórakoztatni* akar.

— **Orosz zsidó nemesítése.** Dr. *Finkelstein* M. A. orvost, akit 1877-ben június 14-ikének éjjelén Simnicza közelében az oroszoknak a Dunán való atvonulása alkalmával tanusított bátorságáért a szt. Wladimir rend keresztjével tüntették ki, mint Pétervárról írják, örökölhető nemesi rangra emelték. Az új nemes e kitüntetést azon jogositvánnyal kapta, hogy nevét a nemesi lexikon 3-ik kötetébe iktathassa.

— **Katonáskodó zsidó pap.** Franciaországban az új véderő törvények értelmében a katonai szolgálati kötelezettség alól a papok sem lévén mentesek, az algiri zsidók fiatal rabbija *Seror* Sámuel, egy éves hadkötelezettségének eleget teendő, Orániában állomásozó ezredéhez bevonult.

— **A föld elhajlásainak észlelésére** Honoluluba a német birodalom részéről küldött csillagvizsgáló bizottságban részt vesz dr. *Marcuse* is, a berlini csillagvizsgáló tudós asisztense, ki hitrokonunk.

— **A dessau-i udvari bálra** a város többi lelkészeivel együtt dr. *Weisse* tartományi rabbi is hivatalos volt, kit a herczeg és herczegnő barátságos megszólítással tüntetett ki.

— **Egyesült községek.** A cincinnati-i három langyel zsidó község, a Bész Hamidras Haggadol, az Óhev Salom és a Bész Jakob, egy testületté alakult és rabbijává *Hilkovitz* E. H.-t, elnökévé pedig *Drygul* J.-t választotta meg.

— **A morál praedikáló** *Fritsch* ur, az Antisem. Corresp. kiadója, akinek legeslegujabb stikklijét az anti-antisemita egyesület, most leplezte le, a múlt hó végén két rendbeli ügyben állt a törvényszék előtt. A berlini törvényszék ennek folytán rágalmazás miatt 300 márkára, esetleg 30 napi fogházra, egy másik ügyből kifolyólag pedig 600 márkára ítélte el.

— **Bukott antisemita hépvisező.** Egyik előző számunkban jelentettük, hogy a hesseni nagyherczegség egyetlen antisemita képviselőjének *Kobler-*

nek mandatumát a 2-ik kamara megsemmisítette és új választást rendelt el. Most azt írják, hogy *Kohler* a hirhede *Böckel* dr. agitációi daczára is nevetséges kisebbségben maradt.

Pályázat.

A vallás- és közokt. m. kir. minister úr Ö Nagyméltóságának f. é. január hó 3-án 53.707 ex. 1990. sz. a. kelt rendelete alapján a Budapesten fennálló s az orsz. izr. iskolaalaptól fentartott orsz. izr. férfi-tanító intézetnél a héber tantárgyak u. m.: vallástan, szentírás magyarázata s héber nyelv előadására rendszeresített és évi 1300 frt fizetéssel, 200 frt helyi pótlékkal, 300 frt lakbér-illetményvel és a szabályszerű ötödéves korpótlékokkal javadalmazott

rendes tanári állomásra

pályázat hirdettefik.

A pályázni kívánók a vallás- és közokt. miniszter úr Ö Nagyméltóságához intézett és a származásukat, eddigi foglalkozásukat, vallásos előéletüket, nemkülönbén képzettségüket és jelen állásukat feltüntető bizonylatokkal felszerelt kérvényeiket, ha szolgálatban vannak, felettes hatóságaik útján, különben pedig közvetlenül alulírotthoz, mint a nevezett intézet igazgatótanácsának elnökéhez (I. Budapest, VII. József-körut 50. sz.) f. évi ápril hó 15-ig küldjék be.

Budapesten, 1891. február hó 14-én.

Dr. Verédy Károly,

fővárvsi kir. tanfelügyelő, mint az orsz. izr. férfi-tanító-képző-intézet igazgatótanácsának elnöke.

Pályázat.

A debreczeni status-quo-ante alapon álló izr. hitközségnél elhalálozás folytán megüresedett rabbi állomásra pályázat nyitattik.

Ezen állomás évi 1200 frt fizetéssel, a templomi épületbeni szabad lakással, az anyakönyvi és a szokásos egyéb járulmányok élvezésével van egybekötve.

Megkivántatik az ősi hagyományos törvényekben és a talmudban való kitünő jártasság mellett a kor kívánalmainak megfelelő tudományos műveltség, az anyakönyvvezetésre, valamint a magyar és német nyelvű szónoklat megtartására való képzettség. A megválasztandó rabbi kötelessége leendő a középtanodai hitoktatás és az izr. elemi iskololák feletti felügyelet gyakorlása.

Pályázni kívánó rabbi urak felkéretnek, kelően felszerelt kérvényeiket, a kor és a családi állapot feltüntetésével, alulírt előljáráshoz czimezve minél előbb beküldeni.

Debreczen, 1891. február 25.

Az izr. hitközség előljárása.

Pályázat.

A pesti izr. hitközség zsinagógája számára (Rombach-utca) egy 600 frt. évi fizetés és természetbeni lakással egybekötött zsinagógai **szolga állása** töltendő be.

Pályázók tartoznak igazolni, hogy a templomi szolgálat minden ágában jártasak, jelesen, hogy előimádkozása és Torah-felolvasásra בעל תפילה קורא képesítve vannak és a magyar és német nyelvet teljesen birják.

Folyamodók felszólíttatnak, hogy vallás-erkölcsi életükre, korukra, családi állapotukra és eddigi alkalmaztatásukra vonatkozó okmányaikkal felszerelt kérvényeiket f. évi márczius hó 15-ig a hitközség titkári hivatalához benyujtsák.

Az állás f. évi április hó kezdetén foglalandó el.

Budapest, 1891. február hó 25-én.

A pesti izr. hitközség előljárása.

Pályázat.

Az érsekújvári kongressusi hitközségnél f. évi május hó 1-én 600 frttal és a szokásos mellékjával egybekötött **titkári állás** betöltendő.

Pályázóktól megkivántatik, hogy kvalifikált jegyzők, שׂוֹמֵר וְקָרֵא és a magyar és német nyelvben jártasak legyenek.

Képzettség, eddigi működés, életkor, családi viszonyok és erkölcsös előéletet igazoló bizonyítványokkal felszerelt, német és magyar nyelven írt pályázati kérvények f. é. márczius végéig küldendők be.

Próbaelőadásra csak erre külön meghívottak bocsáttatnak, az utiköltség pedig csak a megválasztottnak fog megtéríttetni.

Érsekújvárott, 1891. február hó 25-én.

Bandler Louis
ideigl. titkár.

Dr. Adler Mór
hitk. elnök.

Pályázat.

Az ungvári izr. kongressusi hitközségnél f. év május hó elsején **egyházfi állomás** jön üresedésbe, melyre ezennel pályázat nyittatik.

Pályázóktól mngkivántatik, hogy kvalifikált בעל תפילה וקורא עופת שוהט is legyenek; kellően felszerelt folyamodványaik, feltüntetve eddigi működésüket és családi állapotukat, valamint vallás-erkölcsi magaviseletüket folyó évi márczius hó 15-éig alólírott hitközségi előljáráshoz küldjék be.

Évi fizetés 300 frt, azaz háromszáz frt. Próba-előimádkozásra csakis a meghívottak jelenhetnek meg és az utiköltség csak a megválasztottnak fog megtéríttetni.

Ungvártt, 1891. január hóban.

Szenczer Henrik
hitközségi elnök.

A Pannonia gőzmalom társaság Budapesten

a szükséges husvétli lisztminőségeket
a budapesti gőzmalmok eredeti
lisztszámainak megfelelőleg
a helybeli rabbinátus elnöke, főtisztelendő Brill
Sámuel L. ur és tisztelendő Pollák Lipót ur
szigorú ellenőrzése

mellett gyártja és szives megrendeléseket a leg-
jutányosabb napi árak mellett foganatosít.

Czim Pannonia gőzmalom Budapesten.

Zsidó magyar írók és tudósok.

Szerkeszti és írja: dr. Feleki Sándor.

XVII.

Dr. Radó Antal.

Az utolsó évtizedekben, mint a tudomány és irodalom minden ágában, örvendetes lendület állott be hazánkban a költői műfordítás terén is. A legjelesebb magyar írók nemes ambícióval láttak a munkához, hogy a klasszikus és ujkori kiválóbb költőket hű és művészi fordításban mutassák be a magyar közönségnek s így azokat a magyar irodalom közkinccseivé tegyék. Csak *Arany* Jánosnak művészi Shakespeare-vagy *Aristophanes*-fordításaira kell ráutalnunk; *Szász* Károly, *Lévay* József, *Csiky* Gergely, *Cyóry* Vilmos, *Neugebauer* László, *Dóczi* Lajos s még többen szintén értékes és kiváló becsű műfordításokkal gyarapították a hazai irodalmat.

A fiatalabb magyar írói generáció közül különösen *Radó* Antal emelkedik ki, ki már eddig is nagy számú és nagy becsű műfordításaival vonta magára a közfigyelmet s a kritika osztatlan elismerését. A csak huszonnyolcz éves fiatal író egyaránt mester a klasszikus, valamint az ujkori költők fordításában. Végigolvasva ezeket, semmiben sem érezzük, hogy fordítással van dolgunk. Ugyanaz a kellemes, csengő rythmus, ugyanaz a gördülekenység, ugyanaz a közvetlen melegség nyilvánul fordításainak mindegyikében, mint az eredetiben. És e mellett mégis mindegyik sora tiszta, zamatos magyarságú. S ha *Radó* műfordítói fényes sikerének titkát kutatjuk, úgy azt abban véljük felfalálni, hogy ő nem csak hogy átérti, de át is érzi az eredeti költőt, s a mely vers nem önt belé ihletet, vágyat, hogy újra költse, azt nem is fordítja le. Nem hamisit soha, mindenkor hiven adja vissza az eredetit, de mindenkor bevonva a szép, klasszikus magyarosság zománczával. Ennek tulajdonítjuk azt a nagy hatást, melylyel műfordításait a közönség s a kritika fogadja. Hűség, a forma tökéletessége, lehető legtisztább magyarság, gördülekenység, ezek jellemzik *Radó* Antal műfordításait. A világfájdalmat zengő nagy olasz költőnek, *Leopardi*-nak költeményeit, *Petrarca* szonettjeit, *Ariosto* »Ginevrá«-ját (Orlando-ból), s a latin és görög klasszikus költőket emlitem csak, melyeket *Radó* úgy fordított le, hogy a legszigorubb kritika sem találhatott bennök kifogásolni valót. Az ő fordítói tolla egyaránt jártas és jeles a latin, görög, olasz, angol, francia és német remekművek átültetésében.

Nagyszabású és számos műfordításai mellett eredeti költeményei is számottevők a magyar lyrai költészetben. Egyszerűség, tömörség, tiszta nyelv és a forma kiváló szabatosága jellemzik azokat; oly előnyök, melyek különösen most, midőn sok költő szeret nagyhangú, üres frázisokkal dobálózni, különös méltánylást érdemelnek.

A jeles író nem pihen babérain. Most készül kiadni egy nagyobb verskötetet, melybe a három utolsó év alatt fordított kisebb költemények lesznek egybegyűjtve. Ezenkívül *Ariostonak* 6400 strófás »Orlando furioso«-ját fordítja. Hogy mily remekül, azt a már közkézen forgó egyik töredéke, a »Ginerra« mutatja, melyből a nagy olasz epikus hatalmas művének méltó és mintaszerű átültetésére joggal következtethetünk.

*

Radó Antal született 1862-ben Moórott, Fehérmegyében, hol atyja, *Roder* Adolf, mint tanító működött. Öt éves korától fogva egészen a gimnáziumi tanulmányok befejeztéig Szombathelyen nevelkedett, tudása legnagyobb részét atyjától nyervén, ki autodidakta létére is a legalaposabb műveltségre birt szert tenni és főképen mint nyelvtani munkák szerzője irodalmunkban is igen jó hangzásúvá tette nevét. Az a bámulatos energia, melylyel e férfiú, a ki még 18 éves korában tanulatlan munkás volt, minden küzdelem mellett is, rengeteg ismereteket tudott magának gyűjteni s a benne szunnyadó tudás szomjától ösztökélve, a magyar-zsidó tanítóság egyik díszévé birta magát felküzdeni, az a csudás szorgalom, mely még ma is újabb meg újabb tevékenységre lelkesíti, az a lelki nemesség, mely minden tettében vezérli: mint tündöklő példa ragyogott fia előtt, a ki büszkén tekint ma is apjára.

A szülői ház könyvtára, mely kivált nyelvészeti munkákban igen gazdag volt, legelőször nyelvek tanulására ösztönözte *Radó*t. Ekkor fejlődött benne az a nyelvtanulásra való különös adomány, mely később képesítette őt arra, hogy két holt és hat élő idegen nyelv irodalmának költőit tudja helyesen átérteni, átérzeni és hiven tolmácsolni.

Mint minden költőről, természetesen ő róla is el lehet mondani azt a stereotyp mondást: már nagyon korán kezdett irogatni, főképen verseket. Legelső kísérletei 1873-ban, tehát tizenhárom éves korában, jelentek meg a szombathelyi lapokban, melyeknek csakhamar egyik legszorgalmasabb és legkedveltebb munkatársává lett. Már ekkor is főképen műfordítással szeretett foglalkozni; lefordította az egész *Phaedrust*, *Goethe Reinecke der Fuchs*-jának nagy részét és sokat Homérosból, Schillerből, Heineből stb.

Tizenhét éves korában már mint lapszerkesztőtárs szerepel atyja oldala mellett. Sajátságos egy lap volt ez. *Honpolgár* czimvel jelent meg Szombathelyen s czélul tüzte ki magának a hazafias szellemet és a magyar nyelvet terjeszteni a hazabeli németiség között. E végből a magyar közleményekhez magyarázó, német jegyzeteket csatolt, hogy a német olvasók is megértessék. Olyan magyar nyelvtanforma volt ez a hírlap alakjában s mondhatjuk, hogy ügyesen oldotta meg feladatát. E lap hasábjain közölte a legjelesebb

magyar költők verseit s egyuttal német fordításukat is a fiatal Radó tollából. Már ezen versfordításai is kitűnnek hűségük, szép formájuk és kellemes csengésük által. *Vörösmarty, Petőfi, Bajza, Vachott, Thaly* Kálmán és mások költeményei jelentek meg e folyóiratban Radó Antal gondos fordításában.

Mikor 1879-ben Budapestre került, a bölcsészeti szakra iratkozott be, hol elébb a klasszikus, később a modern nyelveket hallgatta. Itt lettek azután jóakaróivá és pártfogóivá, tanítóit: *Greguss* Ágost és *Gyulai* Pál, főképen ez utóbbi, a ki fiatal tanítványát már 1881-ben bemutatta a Budapesti Szemle olvasóinak, néhány csinos műfordítást adván ki tőle.

Ez időtájt ébredt fel Radóban az olasz irodalom iránt való rendkívüli vonzalma, mely aztán egész munkásságának irányt adott. Véletlenül egy olasz családnál nyert alkalmazást mint nevelő s alig hallotta egy-két hétig Petrarca melodikus, édes nyelvét körülötte csevegni, már neki ült az olasz grammatikának s alig egy hó múlva azzal lepte meg a családot, hogy részt vett olasz beszélgetésükben. 1880. év őszén ki is ment Rómába, a honnan azonban pár heti tartózkodás után ismét hazatért, hogy egyrészt az ott szerzett tájékozódás alapján folytassa az olasz irodalom tanulmányozását, másrészt pedig hogy kenyerét mint újságíró megkeresse. Ez utóbbi minőségben már 1880-ban dolgozott a *Függetlenség* szerkesztőségében (tán fölösleges említenünk, hogy akkor e lap még távol állott az antiszemitizmustól). »R. A.« jegyű vezércikkei és másnemű cikkei e napilapnak legjobb közleményei közé tartoztak. 1881-től 1882-ig a *Pester Journal*-nál forgatta a tárczairói és könyvkritikusi tollat és miután ez évben egy rövid életű politikai napilapnak, a *Magyar Újság*-nak szerkesztését vezette, 1883-ban belépett a *Pesti Hírlap* szerkesztőségébe. A fárasztó, ideg- és szemrontó újságírói munka azonban nem gátolta abban, hogy mint író is a legnagyobb termékenységet fejtsse ki.

Mint tizenkilenc éves ifju, 1881-ben pályázott a Kisfaludy-társaság által hirdetett műfordítási jutalomért Byron *Lara*-jának fordításával s a bírálók (*Győri* Vilmos, *Greguss* Ágost és ifj. *Abrányi* Kornél) egyhangú véleménye alapján a díjat el is nyerte. Már ekkor így nyilatkozott róla a hivatalos bírálati jelentés: »A díj műfordításra volt kitűzve s Lara fordítója valóban azt adott, — költőt, élvezhető, avatott kéznek jeles munkáját.« E mellett számos apró műfordítása látott napvilágot az *Ország-Világ*, *Vasárnapi Újság*, *Képes Családi Lapok* és más folyóiratokban és lapokban, jobbjára olasz költőkből. Ezekből telt ki *Olasz költőkből* című kötete, melyet a Franklin-társulat adott ki. E műve nagy tetszésben részesült a közönség és kritika részéről. Radó különös finom izléssel bír a lefordítandó költemények megválasztásában s e mellett szép magyaros nyelvezete és a könnyed forma biztosítja neki a sikert. 1883. tavaszán megjelent *A magyar műfordítás*

története 1772—1831-ig feliratú, egészen új téren mozgó tanulmánya, melyet a szakkörök és a sajtó meleg elismeréssel fogadtak. A tanulmány a magyar irodalom régi termékeinek gondos olvasásáról tesz bizonyosságot, az ítélet pedig nagy tájékozottságról.

E sokoldalú elfoglaltsághoz még az opera és a népszínház számára való libretto-fordítások is járultak, és a ki tudja, hogy a kótára való versszöveg-fordítás mily nagy nehézségekkel jár és hogy e téren egészen a legújabb időkig milyen fűlsértő gyarlóságokkal kizárták főképen az opera közönségét: bizonyára nem fogja kicsinyelni ez irányú munkásságát sem.

E közben időt talált arra is, hogy tanári és doktori oklevelet szerezzen s erre ismét Rómába utazott, ezuttal már hosszabb, majdnem egy évre terjedő tartózkodásra. A magyar újságolvasó közönségnek bizonyára még élénk emlékezetében vannak azok az olaszországi tárczalevelek, melyek akkor tőle a budapesti sajtóban megjelentek s a melyek főleg a *Pesti Hírlap* olvasói körében annyi jó barátot szereztek neki. De nemcsak a magyar közönség számára közvetítette Radó az olasz dolgok ismeretét, működött mint olasz író is, a magyar viszonyokat ismertetvén, sőt jó darab ideig állandó belső munkatársa volt a *Rassegna* című római napilapnak, mely kiesibe mult hogy végre el nem annektálta a magyar irodalomtól. Rómában időzése alatt számos újságcikket és tanulmányt írt az újabb olasz irodalom egyes nagyjairól. Kár, hogy e dolgozatok nincsenek kötetbe gyűjtve, — valaminthogy nyereség volna a magyar irodalomra azoknak a *Római képek*-nek összegyűjtése is, melyek oly vonzó, érdekes olvasmányt nyújtottak az örökváros modern életéről.

1884. őszén hazatért Budapestre s első dolga volt benyújtani a Kisfaludy-társasághoz időközben elkészített *Petrarca szonettjeinek* fordítását, melyet legelső szépirodalmi társulatunk *Szász* Károly bírálatára alapján kiadásra el is fogadott. Nem akarunk ismétlésekbe bocsátkozni s hivatkozunk bevezetésünkben mondott bírálatunkra. Ezen igazán klasszikus műfordítások a külföldön is figyelmet keltettek és *Teza* Emil, a páduai egyetem tudós tanára, akit a magyar irodalom körül tett szolgálataiért akadémiánk is tagul választott, beható bírálatot írt e műről a *Nuova Antologia* című olasz szemlébe, a hol a lehető legmelegebb hangon méltatja. E bírálat alapján választotta meg Radót tagjai sorába a velencei *Istituto di scienze e lettere* (a tudomány és irodalom akadémiaja.)

Az 1884/5-ik tanévet a budapesti mintagyminasiumnál töltötte mint gyakorló tanár. Ez év gyümölcse volt a *Latin költőkből* feliratú irodalomtörténeti anthológiája, melyben tizenöt latin költőből közöl vagy százhusz kisebb-nagyobb verset magyar fordításban, mely a lehető legkedvezőbb kritikában részesült. A *Pesti Napló* hosszabb tárczaközleményben emlékeztet meg róla, többek közt így ír: »Radó jó hírének legújabb művé-

ben is megfelel. A fordítások egytől-egytől kitűnőek. Aligha talál benne még a gáncsot kereső is kivetni valót. A fordító ügyesen kerülte ki a Scyllát és Charybdist és tapintatosan válogatta meg fordításainak külalakjait. Mert latin és görög remekírók átültetésénél a legnehezebb kérdés a forma kérdése. Hogy Radó modern költőket jól fordít, elébb megmutatta; a klasszikus irodalomban a jelen kötet első kezdeményezése. Hogy itt is bevált, várta tőle mindenki, ki eddigi tevékenységét ismerte.» Használó irányban szólnak a többi lapok bírálatai is. Ezen anthológiáját még 1886 őszén követték *Görög költőkből* című műfordításai, melyek úgy mint az előbbieket, az Atheneum kiadásában jelentek meg. Homeros, Hesioidos, Callinos, Sappho, Anakreon, Pindaros, Aeschylus és más görög klasszikusokból nyújt e művében fordításokat, melyek méltán csatlakoznak latin műfordításaihoz. Ugy latin, valamint görög anthológiája a közoktatásügyi miniszterium részéről a legmelegebb ajánlásban részesült.

Már 1885 őszén belépett Radó az országgyűlés gyorsíró irodájába, a mely hivatalát egy évig a *Budapesti Hírlap* belső munkatársi állásával egyesítette. Most is e hivatalban működik, de végkép szakított a napi zszurnalistikával és szabad idejét tisztán írói munkásságnak szenteli. Alig mulik el év, hogy neve a könyvpiac újdonosságai sorában fel ne tűnnek. Így 1887-ben *Apród* című dramolett fordítása jelent meg, melynek dallamos, csengő verseiben most is gyakran gyönyörködik a nemzeti színház közönsége; így látott napvilágot 1888-ban a Révai testvérek kiadásában *Versék* feliratu kötete, mely felében eredeti, felében fordított verseket tartalmaz. Az eredetiek között nem egy válik ki meleg hangja és formájának kerekdedsége által. Különösen áll ez a *Helén* című ciklusra, mely a költő kékszemű ideáljáról szól. Adunk belőle mutatól egyet:

És biztatám magam: »Az évek jönnek,

Az évek mennek és a szív feled.

Apad forrása mindenféle könnynek —

Ma még sebed van, holnap sebhelyed!

Oh, elhiszem, hogy majd feledni birlak;

Pár év telik belé, tán annyi sem.

Az évek sok-sok ábrándot kiírtnak,

S majd ezt se hagyják épen, elhiszem.

De bárhogy széjjelrontják e szerelmet,

Oh azt a tudatom el nem veszik:

Hogy elhaladtam a boldogság mellett —

S nem birtam megragadni kezeit.

A költő balsejtelme nem valósult: Radó elhaladt a boldogság mellett s meg is ragadta kezeit, mert

Helén az övé lett és azóta — nem dalol többé kedveséről. Ő róla is áll az, a mi a legtöbb költőről, hogy csak a »kesergő szerelmet« öntik dalba, ha azonban belőle »boldog szerelem« lesz, sarokba vetik a szerelem lantját. Talán azért, hogy a világ e boldogságot ne irigyelje meg.

A következő évben Corneille *Cid*-jének fordítását bocsájtá közzé, egészen eredeti módon adván vissza a nagy francia tragikusnak alexandrinjait. 1890-ben jelentek meg tőle — ugyancsak a Kisfaludy-társaság kiadásában — *Leopardi Giacomoniak*, az olaszok híres pesimista költőjének összes lyrai versei, egy a költőről szóló terjedelmes tanulmányval ellátva. A múlt évi »Kisfaludy-társaság Évlapjai« adtak ki tőle egy nagyobb részletet Ariosto *Orlando furioso*-jának fordításából. *Beöthy* Zsolt a társaság évi közgyűlésén örömmel és Radóra igen hízegő módon emlékezett meg e fordításáról, valamint ígérteréről is, hogy irodalmunk nemsokára valóban értékes fordításban fogja birni a nagy olasz epikusnak munkáját. Reméljük, hogy Radó ez ígérterét nemsokára beváltandja, bár a tiz nyomtatott ivre terjedő költői mű még az ő rendkívüli szorgalmát és kitartását is próbára fogja tenni.

Az 1889-iki karácsonyra jelent meg a *Költők Albuma* című anthológiája Lampel Róbert kiadásában; ebben az újabb költői nemzedék jelesebb műveit gyűjté egybe szakavatottan és buzgalommal. Az idei karácsonyi könyvpiaczon egy újabb, rendkívüli diszes kiadású művel fog részt venni, melyben az utolsó három évben megjelent kisebb vegyes műfordításait fogja az olvasó közönségnek bemutatni. E munka az előbbinek pendantját képezendi s meg vagyunk róla győződve, hogy a diszes formának meg fog felelni a könyv belső értéke is.

Mult év óta a magyar irodalmat Radó tanítja az orsz. rabbiképző intézetben a beteg dr. Bánóczy József helyett.

Radó a vallásos Muzsának is szokott áldozni. Egyik legszebb ilyen irányú verse az »Egyenlőség«-ben jelent meg *Itélet napja*. (Un'neszannetókef) ezimen.

E sokoldalú elfoglaltsága mellett már néhány éve igen ügyesen és gondosan szerkeszti a *Magyar Ifjuság* feliratu lapot, mely a serdülő ifjuságnak kedvelt olvasmánya.

Radó legszorgalmasabb magyar költőink egyike. De nincs is oka Muzsájára panaszkodni. A boldog családi tüzhelyet, a közelismerést neki köszönheti.

I R O D A L O M

Dr. Meisel W. A.

— Dr. Kayserling M. könyve. —

(Folytatás.)

Tisztelettel s elismeréssel adóztak Meisel működésének, mely Pesten termékeny talajra talált. Minden héten hirdette Isten ígérterét s így a szónoklatot az istentisztelet nélkülözhetetlen kellékévé tette. Hogy az

orthodoxok kegyét is megnyerje, évenként kétszer talmudi themákat fejtegetett a szószékről; ezen concessióval ártott személyének, mert az orthodoxok a plagium vádjával illették.

A »Carmel« című hetilap szerkesztését is megkísérelte, mely a szabadelvűek s maradiak közti ürt volt hivatva áthidalni. E lapból csak néhány szám jelenhetett meg, mert elfoglaltsága folytán nem győzte a lap szerkesztését.

Ez időben valósította meg rég táplált tervét s »Talmud-Tórah«-intézetet alapított, mely az ifjúságot a theologiai tudományok ágába avatta be. Ő maga Bachjah a »szív kötelességei« (choboth halbaboth) című ismert vallásbölcészeti munkájából tartott előadásokat. Szegény tanulók részére kezdeményezésére »leves-egylet« alakult. A »kamatnélküli kölcsönt adó zsidó kereskedők egylete« is Meisel áldásos működésének köszönte létét, később a »Meisel-egylet« nevet vette föl az alapító iránti hálából.

Az 1860. október 20-án kiadott császári pátens új korszakot jelez hazánk történetében, ezzel nyerte vissza politikai önállóságát, nemzeti jogát. A magyar képviselőház meg lett volna nyitandó, a magyar nyelv lett volna a hivatalos nyelv. A zsidók, kik vagyonukat s vérüket áldozták a haza szabadságáért, élénk részt vettek a nemzeti mozgalomban. Meiselnek, ki idegen ország szülőtte s neveltje volt, nem volt érzéke a magyarok aspiratiói iránt. Meghasonlás támadott a község kebelében is, ez igen leverőleg hatott Meisel kedélyállapotára, melyet híven tükröz 1860. december 5-én tartott beszéde: »Büszkék vagyunk — így szólt — ha elmondjuk: »Te Egyetlenegy vagy, neved egy s hol van oly egységes nép a föld kerekészen, mint Izrael.« Ennek daczára kérdezhettük: hol kevesebb a véleményeltérések s nézetkülömbiségek harca, hol találhatunk nagyobb szakadást, élesebb ellentéteket, szándékosabb gyűlöletet, hol ágaznak el annyira a nézetek a vallás terén, hol harcolnak kiméletlenebbül azok képviselői, hol használnak veszélyesebb fegyvereket, hol támadnak meg oly kiméletlenül nevet, rangot, állást, hivatalt, becsületet, mint nálunk?« E szavak nem csendesítették le az ellenséges áramlatot, sőt Meisel személye ellen még hevesebb támadásokat intéztek az orthodoxok.

A zsidók reménye, hogy az 1860-iki országgyűlés az emancipációt ki fogja mondani, meghiusult. A pesti község iránt, melynek elnöke dr. Hirschler Ignác, híres szemorvos, jelenleg főrendiházi tag, volt, nagy volt az érdeklődés. Gróf Pálffy helytartó, kinek bizalmát Meisel teljes mértékben birta, megbizta őt, hogy a pesti község erkölcsi és vallási viszonyaival ismeresse meg, hogy megállapíthassa azon módot, melynek segítségével a zsidókat a teljes szabadság élvezetében lehetne részesíteni, Meisel benyújtotta a kívánt me-

morandumot, melynek tartalmát csak öt előjárósági tag tudta. Roszakarói ekkor avval gyanusították, hogy országos főrabbi után áhítozik s ennek üdvös voltát fejtegeti az emlékirat. E koholmány lázas izgatottságba hozta a kedélyeket.

Két hónapon át szolgáltatott anyagot a találgatásra, míg az Allgemeine Zeitung des Judenthums hasábjain meg nem jelent. A 14 szakaszból álló memorandum az elismerés meleg hangján emlékezik meg a pesti község úrdemeiről »mely jótékony, minden nemes iránt fogékony, áldozatkész és békés.« Azt kérte, hogy a Talmud-Tóra intézet az iskolaalpból állandó támogatásban részesüljön, hogy egy rabbiszeminárium jellegét vehesse föl.

1864-ben újból mozgalmas politikai élet volt hazánkban. Az országgyűlést, melytől a zsidók egyenjogusítását várták, maga a király nyitotta meg. December 18-án fogadta Ő felsége a pesti község küldöttségét, melyet Meisel vezetett. — *«Nagyon örvendék, — ily megszólítással tüntette ki Meiselt Ő felsége, — hogy önt ismét láthatom. Sok szépet hallottam áldásos működéséről. Haladjon a jövőben is ily szellemben.»* Meisel s Hirsch obudai, jelenleg hamburgi főrabbi, meghívtattak az udvari ebédre. E kitüntetés általános feltűnést keltett.

Lederer Ábrahámmal, a tanítóképezde akkori igazgatójával egyetemben alapította az országos tanítóegyletet, mely ez évben fogja megünnepelni 25 éves jubileumát. Támogatta a sinylők házának építését, majd egy nőegylet alapításán fáradozott. A nőegylet körül a jelenlegi elnöknőn, Bischitz Dávidnén kívül különösen Meisel szerzett érdemeket.

1867. november 30-án tartotta utolsó szónoklatát, mely a szónoklat e nagymesterének mintegy hattyudala, végrendelete volt.

Ő, ki annyit küzdött életében, a béke szavával vált meg attól: a béke és egyetértésről szólott. Alig hagyta el a szószéket, szélhűdés érte. A becsület mezején halt meg, miként a hadvezér a harcz mezején. A férfi kor teljében, működése tetőpontján, hivatása gyakorlása közben érte őt utol a halál. Az általános gyász mutatta, mily nagy veszteség volt halála. Vég-tisztessége december 3-án ment végbe. A szertartás délelőtti 9 órától délutáni 2 óráig tartott. Számos község a főbb hivatalok, az országgyűlés mindkét háza volt képviselve. Sok ezer ember kísért örök nyugvó helyére azon férfiút, kinek tetemei ott pihennek a temetőben, de szelleme még él azok körében, kik ismerték, kik ígöző szavait hallották, kiket az ő áldása adott össze, kiknek az ő szavai nyújtottak vigaszt, s élni fog mindenha az általa alapított jótékony intézetek körében.

Bihari Gyula.